

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

จิราภรณ์ มณี

วิทยานิพนธ์เสนอต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (คหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน)
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

RESIDENTS' PARTICIPATION IN COMMUNITY DEVELOPMENT
IN NA PHO SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT,
ROI ET PROVINCE

JIRAPORN MANEE

A THESIS PRESENTED TO RAMKHAMHAENG UNIVERSITY
IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
(HOME ECONOMICS FOR COMMUNITY DEVELOPMENT)

2016

COPYRIGHTED BY RAMKHAMHAENG UNIVERSITY

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ชื่อผู้เขียน นางสาวจิราภรณ์ มณี

สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สมศรี เพชรโชติ

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์จारी ทองคำลิ่ง

รองศาสตราจารย์อนุกุล พลศิริ

มหาวิทยาลัยรามคำแหงอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา ศิริโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ศรีนวล แก้วแพรก)

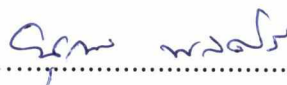
.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมศรี เพชรโชติ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์จारी ทองคำลิ่ง)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์อนุกุล พลศิริ)

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์

อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ชื่อผู้เขียน นางสาวจิราภรณ์ มณี

ชื่อปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน

ปีการศึกษา 2559

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร. สมศรี เพชรโชติ	ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์จารี ทองคำลิ่ง	
3. รองศาสตราจารย์อนุกุล พลศิริ	

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และ (2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 360 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตร Yamane เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's alpha-coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.95 ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม วิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการพัฒนาชุมชน จำแนกตามเพศ และรายได้วิเคราะห์โดยค่า t test แบบ Independent นอกนั้นวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ และสังคม พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิก ในครอบครัว อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกและการได้รับข่าวสารต่างกัน มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ABSTRACT

Thesis Title Residents' Participation in Community Development
 in Na Pho Subdistrict, Mueang District, Roi Et Province

Student's Name Miss Jiraporn Manee

Degree Sought Master of Arts

Field of Study Home Economics for Community Development

Academic Year 2016

Advisory Committee

1. Assoc. Prof. Dr. Sormri Petchote	Chairperson
2. Assoc. Prof. Jaree Thongtumluang	
3. Assoc. Prof. Anukoolb Polsiri	

In this thesis, the researcher examines (1) the participation level of residents in community development in Na Pho subdistrict, Mueang district, Roi Et province. The researcher also compares (2) residents' participation in community development as classified by demographical characteristics and social and economic conditions.

Determining sample size on the basis of Taro Yamane's formula, the researcher thereupon used the simple random sampling method to select a sample population consisting of 360 residents of communities in Na Pho subdistrict, Mueang district, Roi Et province.

A questionnaire was used as a research instrument to investigate levels of resident participation. The internal reliability of the questionnaire was tested using Cronbach's α (alpha) coefficient technique and was found to be

reliable at the 0.95 level. The responses to the items in the questionnaire were in accordance with a five-rating scale with the possible responses of highest, high, moderate, low and lowest.

Using techniques of descriptive statistics, the researcher analyzed the data collected in terms of percentage, mean, and standard deviation.

Residents were classified by reference to demographical characteristics and their social and economic conditions. Moreover, the independent t-test technique was used in analyzing resident participation by reference to the demographical characteristics of gender and income. The researcher also employed the one-way analysis of variance (ANOVA) technique.

Findings are as follows:

1. The participation of the residents in community development was overall evinced at a moderate level. In regard to their participation in the aspects of decision making; operations; receiving benefits; and evaluation, participation was also exhibited at a moderate level.

2. In comparing the residents by demographical characteristics and data involving their social and economic conditions, the following was found:

Residents who differed in gender, age, educational level, marital status, number of family members, occupation, income, duration of community residence, membership in community activities groups, and whether they were recipients of information did not overall show concomitant differences at a statistically significant level. Furthermore, insofar as concerns all aspects, it was additionally found that none of the aspects corresponded to parallel differences at a statistically significant level.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สมศรี เพชรโชติ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ทองคำสิงห์ และรองศาสตราจารย์อนุกุล พลศิริ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำความรู้ ตลอดจนพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา จึงกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ศรีนวล แก้วแพรง ที่ได้กรุณาสละเวลา เป็นประธานกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและแก้ไขแบบสอบถาม

ขอกราบขอบพระคุณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดทุกท่านที่ให้ข้อมูล และให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ให้คำปรึกษา ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และขอขอบคุณ พี่ เพื่อน และน้องนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน ทุกคนที่เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ และให้ช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวที่คอยห่วงใย ให้การสนับสนุนในทุกด้าน คุณประโยชน์ที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบแต่ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความพยามและความอดทน ให้ความรักความหวังดี และกำลังใจแก่ผู้วิจัย ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน ให้การจัดทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

จิราภรณ์ มณี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
สารบัญตาราง.....	(11)
สารบัญภาพประกอบ	(13)
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน.....	12
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	33
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน.....	51
บริบทตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	57
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	59
กรอบแนวคิดในการวิจัย	69
3 วิธีดำเนินการวิจัย	70
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	70
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	72

บทที่	หน้า
การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	75
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	78
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	79
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ของผู้ตอบแบบสอบถาม	80
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	83
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	90
5 สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	100
สรุปผลการวิจัย.....	101
การอภิปรายผล	103
ข้อเสนอแนะ	117
ภาคผนวก	
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	120
ข ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน	122
ค แบบสอบถาม	127
บรรณานุกรม	135
ประวัติผู้เขียน.....	141

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	72
2 จำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	79
3 จำนวนและค่าร้อยละข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ของผู้ตอบแบบสอบถาม	81
4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน	83
5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จำแนกรายข้อ	84
6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จำแนกรายข้อ	85
7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำแนกรายข้อ.....	86
8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำแนกรายข้อ	88
9 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ	91
10 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ	91

ตาราง	หน้า
11 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับ การศึกษา	92
12 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพ การสมรส.....	93
13 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามจำนวน สมาชิกในครอบครัว	94
14 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอาชีพ	94
15 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามรายได้	95
16 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระยะเวลา ที่อยู่ในชุมชน.....	96
17 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามการเข้าร่วม กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน	97
18 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพ ในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก	98
19 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามการได้รับ ข่าวสารจากแหล่งใด บ่อยครั้งที่สุด	99
20 ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ แบบรายชื่อ	123

สารบัญภาพประกอบ

ภาพ หน้า

1	กระบวนการพัฒนาชุมชนซึ่งสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางด้านวัตถุ และจิตใจ	30
2	กระบวนการพัฒนาชุมชนซึ่งสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างควบคู่และสมดุลกัน	31
3	กรอบแนวคิดในการวิจัย	69

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนากำลังคนโดยสร้างคนให้มีกำลังกายแข็งแรง มีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ ต้องอาศัยกำลังคนที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยคุณสมบัติ ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ จิตใจ นโยบายพัฒนาคนของประเทศไทย มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 7 มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สถานการณ์ เงื่อนไข และการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ คนไทยส่วนใหญ่ได้รับการโครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐานทางสังคมมากขึ้น ในระดับที่น่าพอใจ คราวเรือนในหมู่บ้านมีไฟฟ้า ประปาใช้ การศึกษาสูงขึ้น มุ่งเน้นการแข่งขัน เพื่อสร้างความมั่งคั่งในด้านรายได้ทำให้คนไทยและสังคมให้ความสำคัญต่อวัตถุมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมในสังคมหย่อนยานในศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย การเอารัดเอาเปรียบ ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดีงามของไทย เริ่มจางหายไปพร้อม ๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมท้องถิ่น ประชาชนเพิกเฉยต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ตระหนักในการแก้ปัญหาหรือการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยทั่วไป (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2526, หน้า 110-111)

การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติได้ปรับกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ของการพัฒนาประเทศโดยการให้ความสำคัญในประเด็นการมีส่วนร่วม (participation) ของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” พร้อมทั้งปรับเปลี่ยน วิธีการกระบวนการพัฒนาให้เป็นแบบบูรณาการองค์รวม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล มากขึ้น ต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติ “ปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง” เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เพื่อการพัฒนาที่สมดุลทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาประเทศจึงเน้นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต้องแท้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพชุมชน และพัฒนาคุณภาพของสังคมประเทศชาติ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเริ่มที่ตนเอง ตลอดจนเสริมสร้างบทบาทของครอบครัวให้สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครองและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ยึดหลักการพึ่งตนเองใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางสร้างภูมิคุ้มกันความสมดุลของการพัฒนาในทุกมิติยึดหลักกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดการอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืนในระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551, หน้า 27)

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2560) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคี การพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศอย่างยั่งยืน โดยวางยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งหมด ๘ ยุทธศาสตร์ คือ (1) ยุทธศาสตร์สร้างความเป็นธรรมในสังคม (2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (3) ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน (๔) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (๕) ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และ (6) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีมติในการพัฒนานั้นได้ให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อความยั่งยืนของ สังคมไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กาญจนา บุญยัง, เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ และอุษณากร ทาวะรัมย์, 2552, หน้า 14)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาชุมชนเพราะมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ต่างพึ่งพาอาศัยกันและมีบทบาทภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวาระโอกาสที่แตกต่างกัน เช่น พ่อแม่ เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำหมู่บ้าน เป็นต้น

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ฯลฯ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกระแสที่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะที่ผ่านมามีพบว่า อุปสรรคและปัญหาของการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ประชาชนขาดความสนใจหรือขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐบาลจึงมีนโยบายมุ่งใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ในลักษณะ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ตรงเป้าหมาย เกิดความชอบธรรมอันนำมาซึ่งประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริงและมั่นคง (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, หน้า 183)

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านของ ประชาชนมีระดับแตกต่างกันและมีปัจจัยเป็นตัวกำหนด จากการศึกษาของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2552) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร* จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้าน เนื่องจากการประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้รับข้อมูลเพียงอย่างเดียว ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ทั้งการคัดเลือกกิจกรรม หรือการจะมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมและโครงการของชุมชนก็เป็นเพียงบางครั้งที่มีโอกาสเท่านั้น และอีกประเด็นที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตนเอง เนื่องจากปัจจัยด้านอาชีพ ประชาชนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพจึงไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าไปมีส่วนร่วมมากเท่าที่ควร ซึ่งหลายคนใช้เวลาว่างที่เหลือจากการประกอบอาชีพเข้าร่วมแต่อีกหลายคนใช้ความสำคัญ

ของกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองเห็นประเด็นสำคัญในการเข้าร่วม ซึ่งพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

แนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มผู้นำชุมชน หรือกระทำการผ่านองค์กร (organization) ผู้นำชุมชน หรือองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงโดยยึด หลักในการเสริมสร้างรากฐานที่จะทำให้ชุมชนมีความเจริญมั่นคงพัฒนาไปในทิศทางที่ดี มีการเตรียมความพร้อมของชุมชน การสนับสนุนแหล่งเงินทุน การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชน และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะช่วยพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สุมาลี สังข์ศรี, 2548, หน้า 4-5)

ชุมชนตำบลนาโพธิ์ เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 13,890 ไร่ มีประชากรจำนวน 4,650 คน ชาย 2,274 คน หญิง 2,376 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรทำนาเป็นหลัก รองลงมา คือ ปลูกยาสูบเตอร์กิช และรับจ้าง ตลอดจนมีการตั้งกลุ่มทอผ้า ในขณะเดียวกันเมื่อประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งน้ำเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญ แต่ในช่วงฤดูแล้งน้ำมีไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถประกอบอาชีพ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เดินทางเข้าไปหางานทำตามหัวเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ในขณะเดียวกันการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของภาครัฐมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณทำให้การพัฒนาที่ผ่านมาไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ตลอดจนการสร้างการร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนประสบปัญหาไม่ว่าจะเป็นทางด้านความร่วมมือ การดำเนินงาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ (องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์, 2559, หน้า 3-5) จากสาเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

สมมติฐานของการวิจัย

ประชาชนที่มีสถานภาพส่วนบุคคลและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา ประชากรและตัวแปร ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980) ประกอบด้วยกรอบแนวคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุ 18-60 ปี จำนวน 10 หมู่บ้าน 1,053 หลังคาเรือน จำนวน 3,255 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่

1.1 สถานภาพส่วนบุคคล ประกอบด้วย

1.1.1 เพศ

1.1.2 อายุ

1.1.3 ระดับการศึกษา

1.1.4 สถานภาพการสมรส

1.1.5 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

1.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย

1.2.1 อาชีพ

1.2.2 รายได้

1.2.3 ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

1.2.4 การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

1.2.5 สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก

1.2.6 การได้รับข่าวสาร

2. ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

4 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน เกิดการพัฒนา โดยเข้ามามีส่วนร่วมใน 4 ด้าน คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุม การเสนอความคิดเห็น การคัดเลือกและวางแผนกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ตามความต้องการของประชาชนและชุมชน มีการศึกษาข้อมูลและวิธีดำเนินงานก่อนตัดสินใจ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ จัดลำดับความสำคัญ และรับฟังการเผยแพร่ความรู้กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาเตรียมการ การดำเนินงานตามแผนหรือนโยบาย การแก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยนวิธีการ การประสานงานขอความร่วมมือกับประชาชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ สละแรงงานในการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยในการดำเนินงาน และร่วมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

1.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน โดยที่ประชาชน มีความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน และมีความรู้ ความเข้าใจ ในขั้นตอนการดำเนินงานสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพ ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้รับอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ได้รับสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการอื่น รวมถึงได้รับประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนดีขึ้น ทำให้ชุมชนมีความ เข้มแข็ง และทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุด และร่วมเป็นคณะกรรมการ การสรุปผล การประเมินผล และร่วมรับทราบผลสรุป การปรึกษาหารือกับคณะกรรมการ เพื่อทบทวนผล

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับปรุง แก้ไข พัฒนา ในกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชน จนดำเนินการเสร็จสิ้นลงอย่างถูกต้อง ให้กิจกรรมหรือโครงการประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพประสิทธิผลแก่ชุมชนมากที่สุด นำเสนอข้อบกพร่องจากการดำเนินงาน เสนอต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับใช้กิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชน ในการดำเนินครั้งต่อไป

2. ประชาชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสาร เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ในที่นี้ได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่

3.1 เพศหมายถึง ประชาชนเพศชายและเพศหญิง ในพื้นที่ชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 อายุ หมายถึง อายุของประชาชนในพื้นที่ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

3.2.1 ระหว่าง 18-30 ปี

3.2.2 ระหว่าง 31-40 ปี

3.2.3 ระหว่าง 41-50 ปี

3.2.4 ระหว่าง 51-60 ปี

3.3 ระดับการศึกษา หมายถึง การจบการศึกษาชั้นสูงสุดของประชาชนพื้นที่ ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

3.3.1 ต่ำกว่ามัธยมศึกษา

3.3.2 มัธยมศึกษา/ปวช./ปวท./ปวส.

3.3.3ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี

3.4 สถานภาพการสมรส หมายถึง สถานภาพการครองเรือนของประชาชน พื้นที่ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

3.4.1 โสด

3.4.2 แต่งงาน

3.4.3 หม้าย/หย่าร้าง

3.5 จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

3.5.1 1-3 คน

3.5.2 4-6 คน

3.5.3 7 คนขึ้นไป

4. สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม หมายถึง การประกอบอาชีพ รายได้ที่น่าสนใจ ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ ๆ ได้รับในการร่วมกิจกรรมในขณะที่ อาศัยอยู่ในชุมชน

4.1 อาชีพ หมายถึง อาชีพที่ใช้ทำมาหากินของประชาชนที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

4.1.1 รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

4.1.2 ค้าขาย นักธุรกิจ

4.1.3 เกษตรกร

4.1.4 รับจ้างทั่วไป

4.2 รายได้ หมายถึง รายได้สุทธิในปี พ.ศ.2558 ที่ผ่านมาของประชาชนที่อาศัย อยู่ในพื้นที่ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

4.2.1 รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน

4.2.2 รายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท/เดือน

4.2.3 รายได้มากกว่า 10,000 บาท/เดือน

4.3 ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน หมายถึง ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

4.3.1 1-5 ปี

4.3.2 6-10 ปี

4.3.3 10 ปีขึ้นไป

4.4 สมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน หมายถึง ประชาชนในชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ได้แก่

4.4.1 กลุ่มเกษตรกร

4.4.2 อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

4.4.3 กลุ่มทอผ้า (ผ้าไหม, ผ้าฝ้าย)

4.4.4 กลุ่มเลี้ยงปลา, เพาะเห็ด

4.5 สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก หมายถึง ประชาชนในชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก ได้แก่

4.5.1 ประชาน

4.5.2 รองประธาน

4.5.3 ที่ปรึกษา

4.5.4 เลขา, เภรณญิก

4.6 การได้รับข่าวสาร หมายถึง ประชาชนในชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้รับข่าวสาร ทั้งภายในและภายนอกชุมชน จากสื่อประเภทต่าง ๆ ดังนี้

4.6.1 หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน

4.6.2 วิทยุ/โทรทัศน์

4.6.3 ผู้นำชุมชน/เจ้าหน้าที่

4.6.4 หนังสือพิมพ์ หรือเอกสารอื่น ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
 - 1.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน
 - 1.2 หลักการและขอบข่ายของการพัฒนาชุมชน
 - 1.3 ปรัชญาและกระบวนการพัฒนาชุมชน
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 2.1 ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 2.2 รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 2.3 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 2.4 ปัจจัยด้านการสื่อสาร
3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน
 - 3.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 3.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
 - 3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
 - 3.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
4. บริบทตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน เป็นการนำวิธีการพัฒนามาใช้ในชุมชน เช่นเดียวกับการพัฒนาการศึกษา พัฒนาเกษตร พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาชนบท พัฒนาการเมือง เป็นต้น ทั้งหน่วยงาน นักวิชาการและนักปฏิบัติการด้านการพัฒนาชุมชนขององค์กรระหว่างประเทศ และประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการพัฒนา และการพัฒนาชุมชนไว้มากมาย ซึ่งส่วนใหญ่มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2545, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนา” ในภาษาไทย มาจาก “วทุฒน” ในบาลี และ “วรุชน” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ

สนธยา พลศรี (2545, หน้า 2) ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วทุฒน (วัด-ทะ-นะ) แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือการพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา เช่น การก่อสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพาน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น และ สนธยา พลศรี ยังได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” คือ การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง และการเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่พอใจ ไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายรายได้ของบุคคลไปสู่ชุมชน ตลอดจนกระบวนการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและกระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่สามารถนำไปสู่สภาพที่ดีกว่า เพื่อการปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย ในการเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด เพื่อการเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง หรือวางแผนไว้ล่วงหน้า ในการสร้างความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระหว่างชุมชนต่าง ๆ โดยการแบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของนักวิชาการต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มมีลักษณะ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (growth) คือ เป็นการเพิ่มผลผลิต ซึ่งกระทำโดยระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบกระทำการ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบการบริหาร

กลุ่มที่ 3 มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา เป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลักถ้าเป็น การบริหารก็ต้องบริหารด้วยวัตถุประสงค์ คือ การทำงานที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือ การพัฒนาต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบ หรือการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

สรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดจากการสังเกตปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่าง ๆ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีอยู่สามส่วน คือ ผู้กระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เจตนาธรรม อุดมการณ์ วิธีการรวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้นต่อสังคมและส่งผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ในทิศทางที่เป็นบวก

คำว่า ชุมชน (community) ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมาย ดังนี้

วิชัย รูปขำดี (2541, หน้า 10) กล่าวถึงชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลตั้งอยู่เป็นที่เป็นทางการ มีขอบเขตเดียวกัน และผู้คนเหล่านี้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และติดต่อซึ่งกันและกันมีความสนใจร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความรักชาติ รักมาตุภูมิ มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น การกิน การอยู่ ภาษาพูด เป็นต้น

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2544, หน้า 5) อธิบายว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเดียวกัน และสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรมความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 10) กล่าวว่า ชุมชน ในภาษาอังกฤษว่า Community ซึ่งได้มีผู้ให้หลักนิยามมากมายแตกต่างกันไปตามทัศนะความคิดเห็น จากการศึกษา รวบรวมข้อมูลและประสบการณ์ของการพัฒนาชุมชนตามชุมชนต่าง ๆ จะพบเห็นได้ว่า

การพัฒนาชุมชนนั้น มีแนวความคิดที่แตกต่างกันบ้างตามภูมิภาค โดยมีบางประเด็นที่มีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของชุมชน และปรัชญาของการพัฒนาชุมชน มีความเชื่อมั่นในพลังความสามารถของมนุษย์ การดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาชุมชนจะเจริญหรือเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ การพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนให้มีมาตรฐานในการดำรงชีวิต หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ในระดับหนึ่ง

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่จะมาช่วยกันพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ เรื่อง ทุกขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมการประเมินผล และร่วมรับผิดชอบประโยชน์ที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

3. การช่วยเหลือตนเองของคนในชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพ และพลังความสามารถของชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองการขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนต้องเป็นสิ่งที่เกินความสามารถของคนในชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ทั้งทางเศรษฐกิจ ศีลธรรมคุณธรรม และสภาพที่ดี

4. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นในชุมชน นอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยเหลือตนเองของคนในชุมชนแล้วต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และรวมถึงทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชนที่ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช่ทรัพยากรเพื่อนำไปพัฒนาชุมชนของตนเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนนี้ส่วนหนึ่งก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่แต่รัฐจะให้การช่วยเหลือมักจะเป็นโครงการใหญ่ ๆ เท่านั้นที่จะต้องใช่ทรัพยากรมากเป็นแผนและโครงการที่รัฐบาลดำเนินการ ผ่านหน่วยราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

5. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยงานที่คอยส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนจนมีความรู้ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นพบปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

6. พิจารณาศามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญเพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัดทั้งบุคลากรงบประมาณหรือทรัพยากร ระบบบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนี้ จะดำเนินการพัฒนาชุมชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่งจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในชุมชนและรัฐบาล กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งความสามารถของตนเองได้มาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อยก็พึ่งพาตนเองได้น้อย รัฐบาลก็จะเข้าไปให้การสนับสนุนมากขึ้น พิจารณาศามารถของชุมชนและรัฐบาลนี้จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

7. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชนไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างมีความสามารถที่จำกัดไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวคิดของการพัฒนาชุมชน คือลงมือช่วยเหลือตนเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชนการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือของรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะได้รับการสนับสนุนได้อีกทางหนึ่งด้วย

8. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้าน จะมุ่งพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลาย กิจกรรมการดำเนินกิจกรรมต่างต้องสอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมากต้องใช้การประสานงานที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จ

9. ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียวต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ ทุกด้านไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดจึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนา ด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างการพัฒนาร่างกายกับจิตใจของคน ความสมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

10. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชน มีลักษณะให้การศึกษาแก่ประชาชน ทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต

จากความหมายที่กล่าว สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่อาศัยร่วมกัน ภายใต้ขอบเขตอาณาบริเวณเดียวกัน การดำเนินวิถีชีวิตมีรูปแบบลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็น ความเชื่อ ทัศนคติ จริตประเพณี ค่านิยม ไปในทิศทางที่สอดคล้องรูปแบบเดียวกัน ตลอดจนความผูกพันที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน ซึ่งจะพบเห็นได้จากการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง มีการจัดลำดับความสำคัญของผู้อาวุโส ในชุมชนอย่างชัดเจน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ปาริชาติ วิลัยเสถียร (2543, หน้า 143) อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการซึ่งรวมเอาความพยายามของประชาชนกับฝ่ายรัฐบาลเข้าด้วยกัน ในการส่งเสริมสภาพของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนเหล่านั้น ได้มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศชาติ และเพื่อให้ประชาชน เข้ามามีส่วนสนับสนุนความเจริญของประเทศชาติกระบวนการนี้มีสาระสำคัญ ประการ คือ

1. ความร่วมมือของประชาชนด้วยศรัทธา ที่จะสร้างเสริมระดับความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความคิดริเริ่มของตนเองเป็นสำคัญ

2. การกำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคและวิธีการ เพื่อให้ความคิดริเริ่ม การช่วยตนเองและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2547, หน้า 2) ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่าเป็นกระบวนการในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตกลุ่มบุคคลเป้าหมาย มุ่งให้เกิดความเสมอภาคและกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนน้อยที่สุด ทั้งนี้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สามารถที่จะกำหนดทิศทาง การเปลี่ยนแปลง มีโครงสร้างและระบบที่เหมาะสมตลอดจนควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเหมาะสม

วิทยากร เชียงกุล (2527, หน้า 17-18) กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงควร หมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุขความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้วประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า การพัฒนาชุมชนคือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมประเพณี ของชุมชนสภาพสิ่งแวดล้อมช่วยเหลือจากภายนอกหรือจากภาครัฐบาลให้น้อยที่สุด การดำเนินการพัฒนาต้องใช้ส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการร่วมรับผลต่าง ๆ ในชุมชนของตนเองที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอาจทำเป็นโครงการต่าง ๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุโดยการใช้วิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เป็นการกระทำที่ถูกต้องดำเนินการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีการยอมรับของส่วนรวมในชุมชน

จากความหมายที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอ และร่วมมือกันปรับปรุงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้แล้ว ทั้งการใช้พลังของชุมชน และการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน เพื่อปรับปรุงสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่มพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

หลักการและขอบข่ายของการพัฒนาชุมชน

หลักการของการพัฒนาชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน (2555, หน้า 17-21) อธิบายถึงหลักการพัฒนาชุมชน โดยแยกเป็นระดับประเด็นไว้ ดังนี้

1. ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนั้น

ประการแรก ตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวตนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถ

ประการที่สอง การพัฒนาชุมชน ก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม (social justice) การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้น เป็นเรื่องที่อารยะสังคมพึงยึดมั่น

ประการสุดท้าย ความไม่รู้ ความคือคัง และการใช้กำลังบังคับเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การให้การศึกษาและให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็จะต้องยึดหลักการรวมกลุ่ม และการทำงานกับกลุ่ม เพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและทำงานรวมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด

2. หลักยึดในการพัฒนาชุมชน คือหลักที่นักพัฒนาชุมชนควรยึดมั่นในการพัฒนาชุมชน คือ

2.1 ยึดหลักความมีศักดิ์ศรี และศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ ประชาชนใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพ

ที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรเป็น ผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม

2.2 ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักการสำคัญว่า ต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน ส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือ สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

2.3 ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม หรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

2.4 ยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจ และทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกัน ภายใต้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

3. หลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชน คือหลักการในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน 10 ประการ คือ

- 3.1 ต้องสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน
- 3.2 ต้องเป็นโครงการเอนกประสงค์ที่ช่วยแก้ปัญหาได้หลายด้าน
- 3.3 ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปพร้อม ๆ กับการดำเนินงาน
- 3.4 ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่
- 3.5 ต้องแสวงหาและพัฒนาให้เกิดผู้นำในท้องถิ่น
- 3.6 ต้องยอมรับให้โอกาสสตรี และเยาวชนมีส่วนร่วมในโครงการ
- 3.7 รัฐต้องเตรียมจัดบริการให้การสนับสนุน
- 3.8 ต้องวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพทุกระดับ
- 3.9 สนับสนุนให้องค์กรเอกชน อาสาสมัครต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม
- 3.10 ต้องมีการวางแผนให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนที่สอดคล้องกับความเจริญในระดับชาติด้วย

4. กระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ ดังนี้

4.1 การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพัฒนากับชาวบ้านแล้วเป็นการยากที่จะได้รู้และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนมรักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

4.2 การให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชน เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริง ผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

4.3 การวางแผน/โครงการ เป็นขั้นตอนนี้ให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการเป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกัน หาสาเหตุแนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

4.4 การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน 2 ลักษณะ คือ

4.4.1 เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษา หรือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

4.4.2 เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

4.5 การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่กำลัง ดำเนินการตามโครงการ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วถึง กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผล ความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรม ไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ สามารถกระทำได้โดย

4.5.1 แนะนำให้ผู้นำท้องถิ่นหรือชาวบ้าน ติดตามผลและรายงานผลด้วย ตนเอง เช่น รายงานด้วยวาจา รายงานเป็นลายลักษณ์อักษร การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

4.5.2 พัฒนาการเป็นผู้รายงานผลการปฏิบัติงานด้วยตนเอง เช่น รายงาน ด้วยวาจาต่อผู้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้อง เสนอผลการปฏิบัติงานต่อที่ประชุม ทำบันทึก รายงานตามแบบฟอร์มต่าง ๆ ของทางราชการ

อนรุักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2548, หน้า 26) แสดงทัศนะเกี่ยวกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงที่กว้างลึก เป็นพลวัตร (dynamic process) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมระบบการดำเนินงานของมนุษย์ มีเหตุผลเหมาะสมกับวิถีชีวิตที่มีเหตุผลอาศัยหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบองค์รวม และ หลักการที่เป็นผลแห่งการบูรณาการทางแนวความคิดที่เน้นโครงสร้างและวัฒนธรรม ทางสังคม เพื่อเป็นการสร้างรากฐานความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในสังคมมนุษย์การพัฒนา โดยเน้นยึดหลักบูรณาการตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มีความสัมพันธ์กับหลักการจัดการ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม คือ พัฒนาเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ในขณะเดียวกันหลักที่เป็นหัวใจ ของการพัฒนาอยู่ที่ตัวของมนุษย์ และประเทศชาติ โดยให้ความหมายของการพัฒนาประเทศ คือ การแสวงหาสู่ทางแก้ไขปัญหาความอดอยากหรือทุพโภชนาการแก้ปัญหาความยากจน และปัญหาด้านการเจ็บป่วยของประชาชน

การพัฒนาที่มีความหมายกว้างครอบคลุมทั้งด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการสร้างสรรค์ความเป็นธรรมทางสังคม กล่าวคือ การพัฒนาควรจะเป็นการดำเนินการ ไปสู่เป้าหมาย ดังต่อไปนี้ (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, 2555, หน้า 21)

1. ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีรายได้พอเพียงสำหรับการแสวงหาปัจจัยยังชีพ อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

2. หัวหน้าครอบครัวมีงานทำ เพราะการมีงานทำจะทำให้มีการกระจายรายได้ อย่างต่อเนื่อง และทั่วถึง

3. ความเสมอภาคทางโอกาสในการได้รับบริการสาธารณะจากรัฐบาลอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางด้านการศึกษา การสาธารณสุข และบริการอื่น ๆ

4. การมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในทางการเมือง การสมาคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีโอกาสดำเนินการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐด้วย

5. ประเทศมีอิสรภาพในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการบริหารและพัฒนาประเทศของตนได้อย่างแท้จริง

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540, หน้า 7-8) กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งนักพัฒนาต้องยึดเป็นแนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วย

1. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ในตัว สามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชน ด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรจะเป็นเพียงผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด

2. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องยึดมั่นว่า นโยบายการพัฒนาชนบทและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน ต้องการสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ซึ่งสามารถที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาบางประเภทได้ โดยอาศัยความช่วยเหลือของตนเองของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นหลัก ส่วนรัฐบาลนั้นจะคอยช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

3. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชน เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในชุมชน หรือหมู่บ้านได้ร่วมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มคิด จนกระทั่งถึงการติดตาม

ประเมินผลของการทำกิจกรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

4. ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มด้วยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน และร่วมกันคิดตัดสินใจว่าจะทำอะไร เมื่อตกลงกันแล้วก็ร่วมกันทำ โดยมอบหมายให้แต่ละคนได้รับผิดชอบร่วมกัน งานจะมาจากประชาชนในชุมชนเอง ไม่ได้มาจากการถูกสั่งให้ทำ นักพัฒนาจะไม่ใช้วิธีการออกคำสั่ง แต่จะต้องให้การศึกษา ชักชวน เสนอความเห็นให้ประชาชนได้พิจารณาวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล และหาข้อสรุป ตัดสินใจแก้ปัญหาเอง โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

The United Nations (อ้างถึงใน ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2536, หน้า 11-12) ได้กำหนด หลักเกณฑ์การพัฒนาชุมชนไว้ 10 ประการ คือ

1. ในการพัฒนาชุมชนถือว่า บรรดากิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินไปนั้น ต้องเป็นไป เพื่อสนองความต้องการของชุมชนโดยส่วนรวม โดยเฉพาะโครงการแรกเริ่มดำเนินการ
2. โครงการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเป็นโครงการเอนกประสงค์ คือ มีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ปัญหาชุมชน หรือปรับปรุงความสุขความเจริญในหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน
3. การพัฒนาชุมชนจะต้องดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน ไปพร้อมกับการดำเนินงานตามโครงการ
4. ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชน และจัดสถาบันหรือหน่วยงานปกครอง หน่วยงานบริการ ของประชาชนนั้น
5. ต้องแสวงหาผู้นำในท้องถิ่น และพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำในท้องถิ่น ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของชุมชน
6. ต้องยอมรับและเปิดโอกาสให้สตรี เยาวชน ได้เข้ามามีบทบาทในโครงการ พัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีมีบทบาทต่อการขยายตัวของงานและแนวความคิด ต่าง ๆ ส่วน เยาวชนนั้นจะสามารถเป็นกำลังรับช่วงงานได้เป็นอย่างดี
7. รัฐบาลจะต้องจัดบริการไว้ให้พร้อม เพื่อคอยเสริมงานของประชาชนเป็น หลักประกันในประสิทธิภาพของงานและกำลังใจ

8. การวางแผนงานเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น รวมทั้งการจัดการบริหารงานในทุกระดับต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

9. ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ต้องมีการวางแผนดำเนินงานให้เกิดความเจริญพร้อม ๆ กันไปทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

10. ในวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องมีการวางแผนดำเนินงานให้เกิดความเจริญพร้อม ๆ กันไปทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความเจริญให้ได้ระดับกันทุกส่วนของประเทศ

กล่าวโดยสรุป หลักการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ชุมชน ซึ่งในกระบวนการให้ศึกษานั้น ได้เกิดปรัชญาขึ้นบนสถานะแห่งความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนของตนเองให้มากที่สุด ทำยที่สุดแล้วประชาชนต้องสามารถตัดสินใจและลงมือแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสภาพการณ์ในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแข่งขันทรัพยากรซึ่งมีจำนวนน้อยลง การแข่งขันทรัพยากรเหล่านี้ หากประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ชุมชนของตนเองแล้ว ย่อมไม่อาจพัฒนาชุมชนของตนเองได้ อย่างไรก็ตามการจะตั้งความคาดหวังเฉพาะส่วนของชุมชนหมดก็ไม่ได้ เพราะชุมชนยังขาดการวิเคราะห์และข้อมูลที่เป็นระบบ จึงจำเป็นต้องอาศัยนักพัฒนาภายนอกอยู่ส่วนหนึ่ง กระบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจึงจะประสบผลสำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

จากความหมายหลักของการพัฒนา แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาจะผูกพันอยู่กับอุดมการณ์ บรรทัดฐานหรือปทัสถานทางความคิด ค่านิยมของคน และการให้คุณค่าทางสังคมที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ในความหมายที่ชัดเจนนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการสร้างสรรค์ความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม ความเสมอภาคทางการเมืองการธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศใดประเทศหนึ่ง ด้วยวิธีการบริหารที่เหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมายในอันที่จะสร้างคุณภาพชีวิตของคนในประเทศให้ดีขึ้น มีคุณภาพในการจัดสรรตลอดจนการกระจายทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ขอบข่ายของการพัฒนาชุมชน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ได้มีผู้แสดงขอบข่ายของการพัฒนาชุมชนไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

จิตจำนง กิติกรติ (2536, หน้า 50) กล่าวถึงขอบข่ายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลัก เพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรตลอดไปจึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

1. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนให้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์มีความคิดก้าวหน้า
2. มุ่งให้ประชาชนมีความสำนึกในการเป็นสมาชิกของชุมชนรู้จักร่วมแรงร่วมใจกัน แก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน
3. มุ่งจะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบรู้จักผิดชอบในการดำเนินงานรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน และประเทศชาติ
4. มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง กระตือรือร้นในการแก้ปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

อภิชัย พันธเสน (2539, หน้า 21) กล่าวถึงขอบข่ายของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนไว้ว่า เพื่อมุ่งที่จะจัดโรคร้ายสำคัญของสังคม 3 ประการ ได้แก่

1. ความไม่รู้
2. ความยากจน
3. โรคภัยไข้เจ็บ

เมื่อได้พัฒนาชุมชนแล้ว ประชาชนในชุมชนจะมีความรู้ มีสุขภาพพลานามัยดี และนำความมั่นคงทางเศรษฐกิจมาสู่ชุมชนและประเทศชาติ

จินรัตน์ สมสืบ (2538, หน้า 7) กล่าวถึงขอบข่ายของการพัฒนา ประกอบด้วย การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการเมือง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด ของสมาชิกในชุมชนตลอดจนแนวปฏิบัติ กลไก และวัสดุอุปกรณ์ทางการเมืองการปกครองในชุมชน

2. การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน การผลิต การแลกเปลี่ยนหรือจำหน่าย

3. การพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4. การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแสดงบทบาทตามสถานะต่าง ๆ เช่น พ่อ แม่ ลูก ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. การพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทั้งด้านวัตถุ และไม่ใช้วัตถุ ได้แก่ ศิลธรรม จรรยา ภาษา วรรณคดี ศิลปะ และประเพณี

6. การพัฒนาชุมชนด้านครอบครัวและประชากร ได้แก่ การลดขนาดของครอบครัวและการมีวัฒนธรรมครอบครัวที่ดี

7. การพัฒนาด้านอนามัยและด้านสาธารณสุข ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภาวะแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพอนามัยให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกสุขลักษณะ

8. การพัฒนาชุมชนด้านนันทนาการ เป็นเรื่องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคน พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพัฒนาเพื่อสร้างความสุขของทุกคนทั้งชุมชนทางด้านจิตวิสัยและวัตถุวิสัย อีกอย่างหนึ่งการพัฒนาชุมชนคือการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นคนที่มีความภาคภูมิใจ เป็นคนที่มีคุณธรรม และเป็นที่มีความสันติสุข เมื่อชุมชนเกิดการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้มีความรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมสามารถสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และวัฒนธรรมอันดีงามในชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาคนหรือประชาชนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน และการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนา แต่ในการทำงานกับคนนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนต้องอาศัยเวลา และความอดทน ซึ่งต้องเข้าใจหลักการปรัชญาและกระบวนการในการพัฒนาชุมชนด้วย

ปรัชญาและกระบวนการพัฒนาชุมชน

ปรัชญาการพัฒนาชุมชน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน มีนักวิชาการหลากหลายท่านได้กล่าวถึงปรัชญาในการพัฒนาชุมชนไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

สนธยา พลศรี (2545, หน้า 2) ได้กล่าวถึงปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมาจากหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งรูปร่าง มั่นสมอง และจิตใจ มนุษย์จึงไม่มีความเท่าเทียมกัน แต่โดยข้อเท็จจริงมนุษย์ทุกคนจะมีสิทธิและความเสมอภาคในการมีโอกาที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ สิทธิและโอกาสเหล่านี้ขึ้นอยู่กับภาวะธรรมชาติและภาวะกายภาพของแต่ละบุคคล การผสมผสานหลักการเข้ากับความหมายของการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและโอกาสในการประสบความสำเร็จในชีวิตมีประการคือ

1. บุคคลแต่ละคนมีความสำคัญถึงแม้บุคคลจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมอย่างมีเกียรติในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้หนึ่ง
2. บุคคลแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพในการกำหนดวิถีการดำรงชีวิตตามความต้องการของตน โดยไม่ถูกบีบบังคับจากบุคคลอื่น
3. บุคคลแต่ละคนมีศักยภาพหรือพลังความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เปิดเผย และแฝงเร้น ศักยภาพเหล่านี้มีประโยชน์ต่อบุคคลและชุมชนเป็นอย่างมากถ้ารู้จักนำมาใช้อย่างถูกวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลังที่แฝงเร้นอยู่ในบุคคล ซึ่งไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากนัก
4. การพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และสังคม โดยสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการให้การศึกษาและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
5. ถ้ามีโอกาสบุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพ หรือพลังความสามารถของตนได้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2536, หน้า 4-5) ได้ประมวลปรัชญาของการพัฒนาชุมชนไว้เป็น 2 ข้อใหญ่ ได้แก่

1. การพัฒนาชุมชนนั้นให้ความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวบุคคลว่าเป็นทรัพยากร และเชื่ออย่างแน่วแน่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองได้ตามขีดความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองได้ และตามขีดความสามารถทางกายภาพของตน หากโอกาสอำนวย และมีผู้คอยชี้แนะที่ถูกต้องทาง

2. การพัฒนาชุมชนด้วยเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนปรารถนาต้องการความยุติธรรมที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคม ต้องการอยู่ในสังคมด้วยความสุขกายสบายใจ และต้องการอยู่ร่วมในสังคมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมด้วย

จิตจำนง กิติกรติ (2536, หน้า 53) กล่าวถึงปรัชญาของการพัฒนาชุมชนอันเป็นมูลฐานของการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความแตกต่างกัน ต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม

2. บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิและความสามารถที่จะกำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ต้องการ

3. บุคคลแต่ละคนถ้ามีโอกาสย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม และพัฒนาขีดความสามารถให้สูงขึ้นได้

4. มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ และพลังเหล่านี้เติบโตได้และจะถูกนำมาใช้เมื่อได้รับการพัฒนา

5. การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้าน เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และรัฐ

สรุปได้ว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนั้น สิ่งสำคัญประการแรก คือ ต้องตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคนว่า เป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด คือมนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นได้ การพัฒนาทั้งหลายจะไม่เกิดผลสำเร็จหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีทักษะที่ถูกต้อง และมีขีดความสามารถ

กระบวนการพัฒนาชุมชน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ได้มีผู้กล่าวถึงกระบวนการของการพัฒนาชุมชนไว้อย่างมากมาย ผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 10) กล่าวถึงกระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนจะต้องมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ พร้อมทั้งเป็นกระบวนการทางสังคม มีลักษณะ ดังนี้

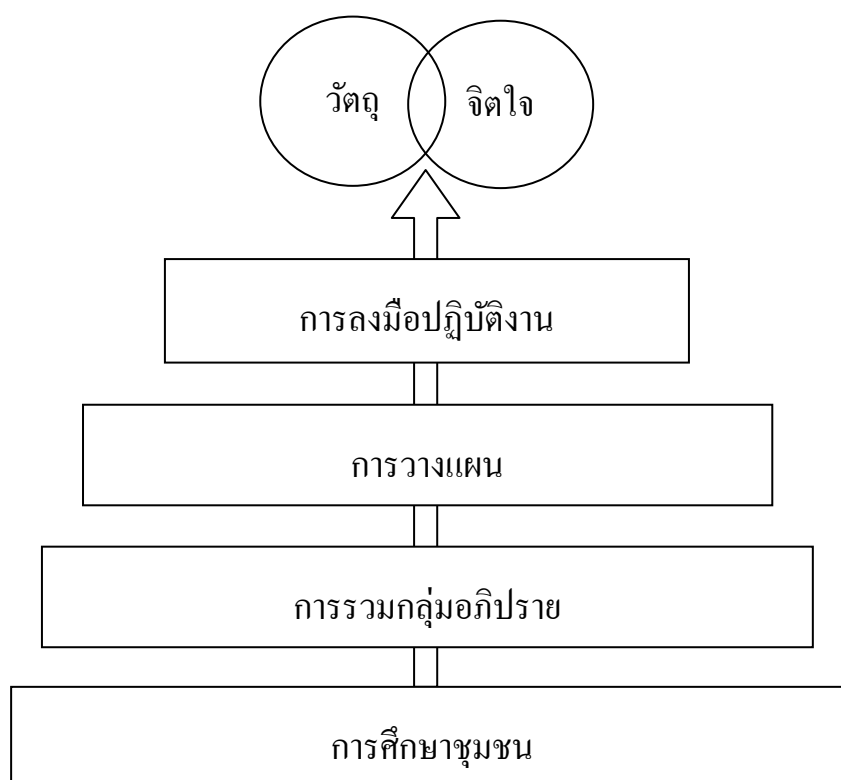
1. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (process) คือ มีความต่อเนื่องของปฏิกิริยาโต้ตอบต่อกันของคนในสังคม การพัฒนาชุมชนต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันจะขาดขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

2. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (method) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการให้ชัดเจน มีการสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ความต้องการของประชาชนในชุมชนและความเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

3. การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (program) ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาล และการประสานงานกันระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคม (social process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การแพร่ระบาดทางอารมณ์ อันก่อให้เกิดพฤติกรรมมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนการพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีการตื่นตัวเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (movement) ไม่เฉื่อยชาและท้อถอย

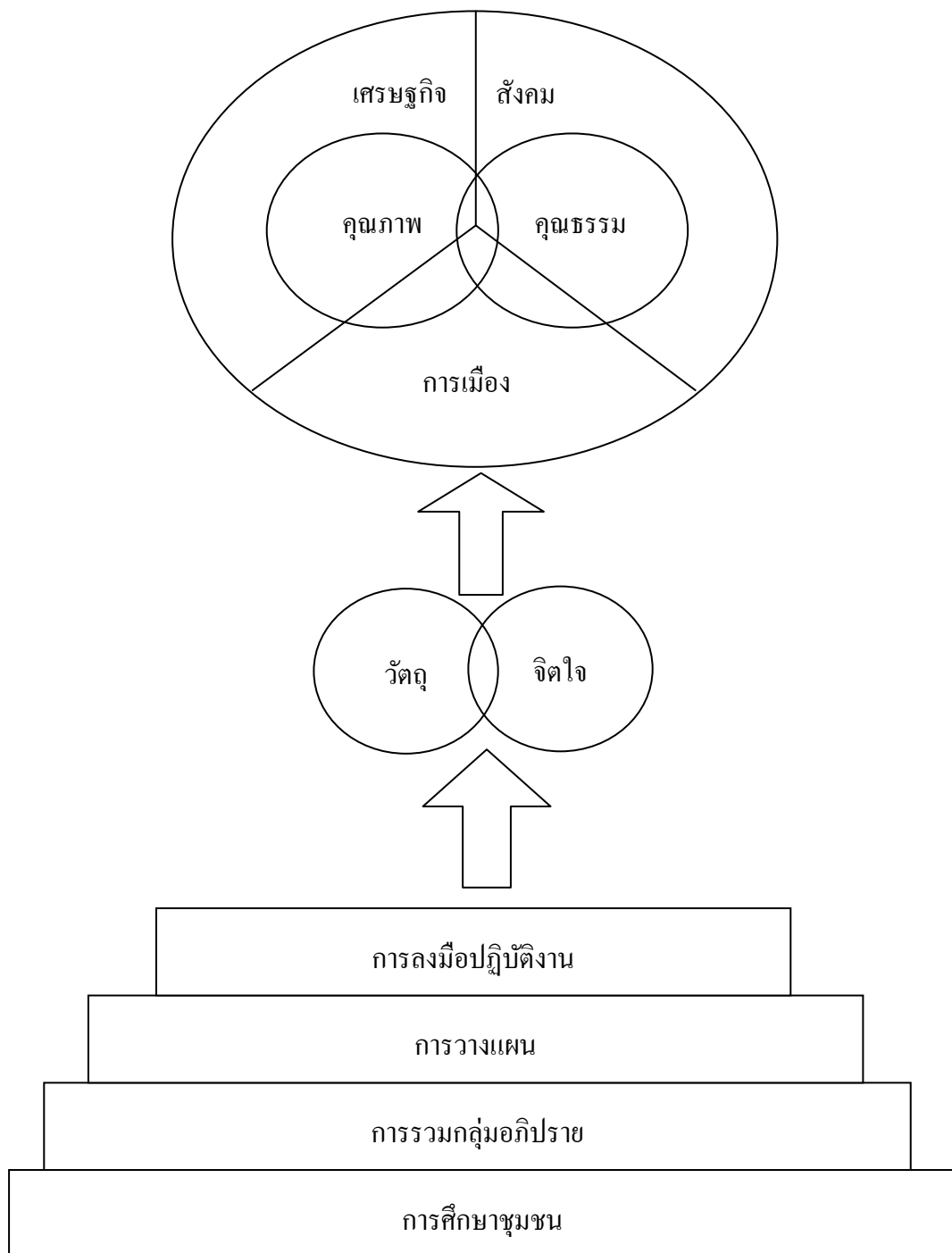
พัชรินทร์ สิริสุนทร (2547, หน้า 43-47) ได้แสดงกระบวนการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ และยุทธวิธีหนึ่งที่ทำงานในชุมชนหรือในหมู่บ้าน โดยสนับสนุนให้มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมของคน คือ การสร้างถนนสายหนึ่งขึ้น ในหมู่บ้านจะต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในหมู่บ้านนั้น มิใช่เกิดจากความต้องการของนักพัฒนา นอกเหนือไปจากข้างต้นนี้ กระบวนการพัฒนาชุมชนยังช่วยสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคม และการเมืองในชุมชนอย่างได้ สัดส่วนไม่หนักไปด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะอีกด้วย รายละเอียดดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กระบวนการพัฒนาชุมชนซึ่งสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจ
ที่มา. จาก แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม (หน้า 44), โดย พชรินทร์ สิริสุนทร,
2547, พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, คณะสังคมศาสตร์.

จากภาพ 1 แสดงถึงกระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งสนับสนุนให้มีการพัฒนา
ทางด้านวัตถุและจิตใจ โดยผ่านกระบวนการศึกษาชุมชนด้วยวิธีการรวมกลุ่มอภิปราย
การวางแผน และลงมือปฏิบัติ

ในด้านเศรษฐกิจช่วยให้ประชาชนมีผลผลิตที่เพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และมี
การคมนาคมต่าง ๆ สะดวกขึ้น ในด้านสังคมช่วยทำให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น
รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เห็นถึงความสำคัญของครอบครัวหลีกเลี่ยงอบายมุข และรู้จัก
เสียสละเพื่อส่วนรวมในการเมืองช่วยทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ
ประชาธิปไตย รู้จักรักและหวงแหนในสิทธิเสรีภาพของคน ไปใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้ง
รู้จักร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน และร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์
ของชุมชนส่วนรวมเหล่านี้ เป็นต้น รายละเอียดดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 กระบวนการพัฒนาชุมชนซึ่งสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างควบคู่และสมดุลกัน

ที่มา. จาก แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม (หน้า 45), โดย พชรินทร์ สิริสุนทร, 2547, พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, คณะสังคมศาสตร์.

จากภาพ 2 แสดงถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนซึ่งสนับสนุนให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองอย่างควบคู่และสมดุลกัน

ความสมดุลของการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจ จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุดของกระบวนการพัฒนาชุมชน นั่นก็คือ การพัฒนาคนอันหมายถึง การพัฒนาคนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างได้สัดส่วนกัน การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านวัตถุ ส่วนการพัฒนาให้คนมีคุณธรรม เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านจิตใจ อธิบายได้ว่า กระบวนการพัฒนาชุมชน มุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ ความสามารถทำงานที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (คุณภาพ) และมีความซื่อสัตย์ ยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อชุมชนส่วนรวม (คุณธรรม) เช่น ในด้านเศรษฐกิจมีความสามารถเพิ่มผลผลิตต่าง ๆ มากมายทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็มีได้มั่งคั่งกำไรจนเกินควร จนทำให้ประชาชนในชุมชนต้องเดือดร้อนในด้านสังคมรู้จักทำนุบำรุงศาสนาขนบธรรมเนียมประเพณี ให้เกียรติและเห็นความสำคัญของสตรี เด็ก และคนชราอย่างจริงจังขณะเดียวกันก็ไม่ใช้ศาสนาหรือขนบธรรมเนียมประเพณีมาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัว เช่น ไม่อ้างศาสนาเพื่อผลประโยชน์ของตนหรือการกระทำตัวไปในทำนองมือถือสาปากถือศีล สำหรับด้านการเมือง คือ รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน ช่วยกันส่งเสริมป้องกันและรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัวทางด้านนี้ เช่น ไปใช้สิทธิ์ใช้เสียงเลือกตั้งด้วยความสุจริตใจ ไม่ทำการต่อต้านหรือหาทางทำลายผู้ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับตนเอง หรือเมื่อมีโอกาสเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนในสภาระดับต่าง ๆ ก็ไม่มุ่งแสวงหาแต่ประโยชน์ใส่ตัวโดยมิได้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า หัวใจของการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับคน คือ ประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นประเด็นหลัก โดยการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อสืบค้นความต้องการและปัญหาด้วยคนในชุมชนเอง แล้วนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบประชาธิปไตย และมีการตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักวิชาการหลากหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

จากการศึกษาของ วีระชัย คำล้าน (2550) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริม ชักนำการสนับสนุนให้ ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการคิดร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไข และวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมแนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถของตนเองเพื่อเพิ่มและพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตในสังคม อันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง

จากการศึกษาของ ถนอม ม่วงกล่อม (2543) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหา ความต้องการของประชาชน ร่วมตัดสินใจในการเลือกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลด้วย

จากการศึกษาของ ยุพาพร รูปงาม (2545) สรุปการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่ให้ผู้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล แก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

Reeder (1978, p. 39) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานเกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ตรงความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนส่งผลให้การดำเนินงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล หรือคือ การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจช่วยปฏิบัติการ เข้ามาร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตน ร่วมกันกระทำในสิ่งที่ลงความเห็นร่วมกันตามความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ช่วยกันทำต้องเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่ประชาชนชุมชน/กลุ่ม/องค์กรที่ตั้งขึ้นในชุมชน

รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้แสดงรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ดังนี้

White (1982, pp. 25-26) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมแบ่งออกได้เป็น 4 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำอย่างไร

มิติที่ 2 มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาและลงมือปฏิบัติการตามที่ตัดสินใจ

มิติที่ 3 มีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

มิติที่ 4 มีส่วนร่วมในการประเมินผล

สุนิย์ มัลลิกะมาลย์ (2545, หน้า 57) ได้แบ่งรูปแบบหรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 6 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล

โดยแต่ละระดับของรูปแบบหรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีรายละเอียด ดังนี้ (สุนีย์ มัลลิกะมาส, 2545, หน้า 58-62)

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากข้อมูลข่าวสารจะบอกถึงโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นมีความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น รวมถึงการดำเนินการและมาตรการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ถือว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นพร้อมร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม หรือหน่วยงาน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะตั้งโครงการควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับหรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่ หากเห็นว่ามาตรการที่จะใช้ในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจนและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน หรือ ร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้ อาจจะทำได้ในทุกประเภทของโครงการ เช่น หากเป็นโครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านผู้ชำนาญการหรือ

เทคโนโลยีขั้นสูงแล้ว บางครั้งเป็นความยุ่งยากที่จะให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมปฏิบัติงานได้แต่หากเป็นโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการป่า ลุ่มน้ำหรือทรัพยากรอื่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ ชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นก็เข้าร่วมดำเนินการได้หรือเป็นการร่วมดำเนินการลงทุนถือหุ้นก็ย่อมถือว่ามีร่วมดำเนินการได้

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้วได้นำมาตรการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่ มีการใช้ระบบการติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันปัญหาเกิดขึ้น หรือไม่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัย (watch dog) การดำเนินงานโครงการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งก่อนที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้นและเมื่อมีการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมแล้ว ก็ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้น ๆ บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีการนำมาตรการการป้องกันแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือไม่ และผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว ย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อมโดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมานั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 6 ระดับนั้น หากประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยทุกระดับแล้วย่อมถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

จิต นิลพานิช และกุลธน ธนาพงศธร (2532, หน้า 362) กล่าวว่า หลักสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล

2. หลักการความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ และเรื่องความคิดจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้มีความร่วมมือ สนับสนุนนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานและอาจก่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

4. การให้การศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษาอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาส ทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

5. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำไปใช้แสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้ดี

6. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงาน และทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2543, หน้า 1-3) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า มีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมผู้ที่ริเริ่มหรือสร้างกระบวนการ มีส่วนร่วมจะต้องกำหนดให้ชัดเจนและแน่นอนลงไปว่าจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยวัตถุประสงค์อะไร เช่น ต้องการ ข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจ ต้องการสนับสนุนทางด้านวัตถุดิบ ต้องการให้เข้าร่วมในการตัดสินใจหรือดำเนินงานร่วมกันในกิจกรรมบางอย่าง หรือต้องการให้เข้าร่วมรับผิดชอบทั้งเชิงนโยบายและการดำเนินงานโครงการ

2. ด้านขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดได้บ้าง

3. ด้านกลุ่มเป้าหมายของการเข้าร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน กิจกรรมแต่ละอย่างมีใครและกลุ่มใดเป็นกลุ่มเป้าหมายของการเข้าร่วม

โกวิท พวงงาม (2550, หน้า 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะประชาชนชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่ก็มีแรงงานของตน ที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะให้ชาวชนบทสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมและชาวชนบทย่อมไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี และได้ประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกัน โอกาสต่อไปจึงอาจประสบความล้มเหลว

อนึ่ง จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ดังนี้

รัตนา บุญมรรษะ ๒๕๕๐, หน้า 69-70) ได้สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจากการทำงานของตนเองเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหา และความต้องการพื้นฐานของชาวชนบท
2. ร่วมวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ตลอดจนขึ้นวางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. ร่วมปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ชาวชนบทมีความรู้สึกผูกพันเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานช่วยให้กิจกรรมการพัฒนาต่อเนื่องและยังเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน

4. ร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ

5. ติดตามประเมินผล เพื่อหาข้อดี ข้อด้อย อันเกิดจากการดำเนินกิจกรรมพัฒนา ซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมักรการ (2543, หน้า 37) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน

2. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง (non-genuine participation) เช่น การร่วมลงแขก ร่วมลงแรงในการทำโครงการร่วมบริจาคเงิน หรือสิ่งของอื่น ๆ บางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษาโดยไม่ได้ร่วมขั้นตอนการตัดสินใจ

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 17-18) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วม ตามหลักการทั่วไปว่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน

2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร

3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการ ที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณี แล้วแต่กิจกรรมตนอยู่ในขั้นตอนใด ต่อไปนี้

3.1 คนมีน้ำหนักตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

3.2 คนมีน้ำหนักตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

3.3 คนมีน้ำหนักตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินรวมทั้งหมด

5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ การไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วม เป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ ดังนี้

5.1 ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

5.2 ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร

5.2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหาเพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง

5.2.2 วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่อง ๆ

5.2.3 ร่วมระดับความคิดถึงการเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหานั้นตามที่วางแผนไว้นั้น

5.2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

5.2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

5.2.6 ร่วมคิดตามการดำเนินงานและประเมินผล การดำเนินงาน

5.2.7 ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์ จากการดำเนินงาน

สมยศ หุ่นหว้า (2534, หน้า 220-222) กล่าวถึงขั้นตอนในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ขั้นตอนนี้จะรวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับก่อนหลังโดยมีนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของผู้คอยสะท้อนภาพหรือคอยซักถามกระตุ้นให้ประชาชนได้พิจารณาสภาพรอบตัว และปัญหาต่าง ๆ และให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหานั้นด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยจะให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีการใด

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานตามแผนนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การลงทุนและการปฏิบัติงาน เช่น การบริจาคทรัพย์ และการใช้แรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลทำให้รู้ว่าการดำเนินการผ่านไปแล้วนนั้นได้ผลดีหรือได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร ช่วยให้ผู้คนที่ร่วมในกลุ่มกิจกรรมรู้จักค้นหาข้อบกพร่องของการทำงาน สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องและอุปสรรคได้

สรุปได้ว่า จากแนวคิดและทฤษฎีของการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้แสดงทัศนคติไว้รูปแบบหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมจะเน้นความสามัคคีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวเป็นหลักสำคัญ ยอมรับซึ่งกัน ยอมรับผู้อาวุโส ยอมรับผู้เชี่ยวชาญ

ยอมเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถ ในการตัดสินใจของทุกฝ่ายไม่ถือว่าฝ่ายใด ถูกผิดมากกว่ากันหมายถึงการยอมรับการมีสิทธิของทุก ๆ คนที่เป็นผู้มีส่วนร่วมคิด ที่เป็นแนวทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนา2 ประการใหญ่ ๆ คือ (1) การร่วมเผชิญ ปัญหาในมวลรวมของชุมชน และ (2) ร่วมต่อสู้ในการแก้ไขปัญหาด้วยคุณธรรม โดยมี ส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นการร่วมมือของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่มีเจตนาร่วมกันทำ คือ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแสดงออก ในกิจกรรมต่าง ๆ ตามนโยบายแผนงาน โครงการต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมปรึกษาทรัพยากรสมทบเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จ ตามเป้าหมายของชุมชนหลังจากนั้นร่วมกันใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้น รวมถึงร่วมกันติดตาม ประเมินผลเพื่อการแก้ไข ปรับปรุง ดูแลรักษาการพัฒนาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้แสดงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาประมวลเรียบเรียง ไว้ดังนี้

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2543, หน้า 12) กล่าวว่า ฐานคติเป็นความเชื่อพื้นฐาน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องสำหรับการมีส่วนร่วมมีฐานคติที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมมีความเชื่อว่าประชาชนมีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนา ภูมิปัญญาของตนเองหากเขามีโอกาสและเงื่อนไขที่อำนวย
2. การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของอิสรภาพ หรือความสัมพันธ์ หรือความสมัครใจ ที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าการมีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องความเสมอภาคประชาชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด คนจน ผู้หญิง คนชรา ผู้พิการชนส่วนน้อยหรืออื่น ๆ ก็ตามจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ที่ เข้ามาร่วมอื่น ๆ

Reeder (1978, p. 39) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วม ของกลุ่มและปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน

2. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน

3. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริม และปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน

4. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อตัวเองมีประสบการณ์ที่เป็นอกติต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว

5. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตัวเองได้มาหรือหวังเอาไว้

6. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่

7. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคล จะกระทบโดยการบีบบังคับหาได้ไม่

8. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี

9. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่เอื้ออำนวย

10. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ

11. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนกระตุ้น ชัยยุ และจงใจให้เกิดขึ้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์

2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติ มีตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธา หรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่กระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ต้องช่วยแรง

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2543 หน้า 21-22) อธิบายว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับว่ามีส่วนร่วมในเรื่องอะไร แต่อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยหลักร่วม

4 ปัจจัยที่เป็นแกนกลางของการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

1. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีต้นทุนที่ ผู้มีเข้ามาส่วนร่วมต้องจ่าย ต้นทุนเหล่านี้อาจเป็นเรื่องของค่าเดินทาง เวลา และการเสียโอกาสในการทำกิจกรรมที่สร้างรายได้หรือกิจกรรมในครัวเรือน การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในระดับใดของโครงการ แผนงาน หรือนโยบาย ประชาชนย่อมคาดหวังว่าการเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ตนเองหรือครอบครัวได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในเรื่องของการเพิ่มขึ้นของรายได้หรือการมีอาชีพที่มั่นคง

2. ความไว้วางใจต่อหน่วยงานหรือบุคลากรที่จัดการการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจเป็นความคาดหวังเชิงบวก ในการสร้างการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจต่อผู้ปฏิบัติงาน โครงการหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ต้องการสร้างการมีส่วนร่วม นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการ การวางแผน นโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ

3. ความไว้วางใจระหว่างประชาชนที่มีส่วนร่วม การที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการใดขึ้นอยู่กับความไว้วางใจระหว่างประชาชนที่มีส่วนร่วม โดยประชาชนเข้าร่วมเพราะได้รับการชักชวนจากเพื่อนหรือญาติที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หรือเมื่อเห็นเพื่อนบ้านหรือญาติ เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการก็ทำให้ตนเองอยากเข้าร่วมบ้าง

4. การตระหนักต่อปัญหา การตระหนักต่อปัญหาเป็นการรับรู้สภาพปัญหาของเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่ามีผลกระทบในด้านลบต่อการดำเนินวิถีชีวิต ความเป็นอยู่หรือต่อสิ่งที่บุคคลให้ความสำคัญมากนักเพียงใดเมื่อการรับรู้ผลกระทบเชิงลบของปัญหาผ่านเข้าสู่จิตสำนึกบุคคล ความตระหนักหรือความสำคัญต่อปัญหาก็จะเกิดขึ้น และเมื่อประชาชนตระหนักต่อปัญหาพวกเขาก็มีแนวโน้มเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการแผนงาน และนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหา

นอกจากนี้ นิรันดร์ จงวุฒิเวช (2527, หน้า 32) ยังได้กล่าวถึงเงื่อนไขการมีส่วนร่วมว่า มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

และความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, หน้า 32)

1. ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองค่าใช้จ่าย ในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น
4. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
5. ประชาชนต้องไม่รู้สึกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

จากการศึกษาของ ชัยชนะ สุทธิวรชัย (2536) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีที่อิสระ สามารถที่จะมีส่วนร่วม มีความเต็มใจ มีเวลา และต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปความสามารถของเขา
2. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมนั้น สามารถสื่อสารกันรู้เรื่องทั้งสองฝ่ายและไม่รู้สึกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคม
3. ประชาชนต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกต้องมีความพร้อมภายในและต้องได้รับการบำรุงรักษา

Kasperson and Breitbart (1974, p. 322) เสนอมาตรฐานระดับแรกของการจำแนก ว่า การกระทำอะไรจึงถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมหรือไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม ซึ่งสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. การกระทำโดยแต่ละบุคคล มิใช่เป็นการกระทำโดยกลุ่มซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกของแต่ละบุคคลในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะเห็นได้ ถึงค่านิยม ความรับรู้ และพฤติกรรมของแต่ละคนบุคคลกล่าวคือ กิริยาที่ถือว่าเป็นส่วนร่วมก็คือ กิริยาที่มีการแสดงต่อผลของการกระทำนั้นโดยตรงของแต่ละบุคคล

2. ความหนาแน่นของการกระทำซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือมีความผูกพันและมีแรงจูงในการกระทำ

3. คุณภาพของการเข้าร่วม ซึ่งดูจากผลและผลกระทบของการกระทำในเบื้องต้น เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้าง การยอมรับความสามารถและความคิดเห็น มีการลงมือทำ การประเมินผล เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยรวม มีดังนี้

3.1 เงื่อนไขการปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน มาตรฐานคุณค่า เป้าหมาย ประสพการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา ความคาดหวัง การมองแต่ตนเอง การบีบบังคับ นิสัยและประเพณี โอกาสความสามารถและการได้รับการสนับสนุนของบุคคลและ กลุ่มบุคคล

2. เงื่อนไขความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อบุคคลสำคัญ (ผู้นำ) และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติตำแหน่งและอำนาจบังคับที่เกิดจาก บุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า

3. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการสื่อสาร คือ การติดต่อสื่อสารทั้งการสื่อสารมวลชนและสื่อบุคคล

4. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ปัจจัยโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม และปัจจัยด้านอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาของ ยุทธนา แดงนุ้ย (2551) สรุป ปัจจัยการมีส่วนร่วมจำแนกว่า ออกได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ ขนาดของครอบครัว การศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การได้รับการฝึกอบรม ต้องการยอมรับ นับถือ ความขัดแย้ง โครงสร้างอำนาจผู้นำ เป็นต้น

ศุภฤกษ์ โรจธรรม (2532) สรุปปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพส่วนบุคคล

2. ปัจจัยทางสังคม เช่น การได้รับความรู้การชักชวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักชวน จากเพื่อนบ้าน ความเชื่อถือต่อผู้นำในหมู่บ้าน ความต้องการความสัมพันธ์ที่ดี กับเพื่อนบ้าน ความต้องการยอมรับนับถือ

สรุปได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น มีความเชื่อว่า ประชาชนมีศักยภาพในการเรียนรู้ และพัฒนาภูมิปัญญาของตนเองหากเขามีโอกาสและเงื่อนไขที่อำนวย เรื่องของอิสรภาพ หรือความสัมพันธ์ หรือความสมัครใจ มีความเต็มใจ มีเวลา ที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม เรื่องความเสมอภาคประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลและกลุ่มบุคคล คนจน หญิงหรือชาย คนชรา ผู้พิการก็ตาม จะต้องมามีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ที่เข้าร่วมอื่น ๆ และกิจกรรมสอดคล้อง กับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน มีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ ของเขา และต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปความสามารถของเขา มีเป้าหมายที่จะส่งเสริม โอกาสที่เอื้ออำนวย ความสามารถ ได้รับการสนับสนุน การกระตุ้น และการทำให้เกิด แรงจูงใจขึ้น และนอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา ขนาดของครอบครัว เป็นต้น
2. ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ อาชีพ การได้รับการฝึกอบรม การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับความรู้การชักชวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักชวนจาก เพื่อนบ้าน ความเชื่อถือต่อผู้นำในหมู่บ้าน และการติดต่อสื่อสารทั้งการสื่อสารมวลชน และสื่อบุคคล เป็นต้น

ปัจจัยด้านการสื่อสาร

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2542, หน้า 165) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร คือ กระบวนการ ถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือความรู้สึก ซึ่งอาจเป็นรูปของคำ ตัวอักษร สัญลักษณ์ เรียกว่า ข่าวนสาร บุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร ส่งไปยังบุคคล อีกฝ่ายหนึ่ง เรียกผู้รับสาร โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นได้เข้าใจ ความหมายตามเจตนาที่ต้องการและช่วยป้องกันความเข้าใจผิดระหว่างกันและกันอีกด้วย

วิรัช ลภีรัตนกุล (2546, หน้า 159) กล่าวว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการในการส่งผ่าน หรือสื่อความหมายระหว่างบุคคล สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่สมาชิกสามารถใช้ความสามารถ ของตนสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ โดยแสดงออกในรูปของความต้องการ ความปรารถนา ความรู้สึกนึกคิดความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง

จากการศึกษาของ ทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปการติดต่อสื่อสารได้ว่า การติดต่อสื่อสาร คือ กระบวนการในการส่งข้อมูลจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่อีกฝ่ายต้องการให้ผู้รับได้รับข่าวสารนั้น ๆ ซึ่งการติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยในการส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ และสามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

คมสัน หุตะแพทย์ (2535, หน้า 38) อธิบายการแบ่งชนิดของสื่อ แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. สื่อบุคคล คือ การใช้คนเป็นหลักในการสื่อสาร
2. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ โปสเตอร์ แผ่นพับ จดหมาย ข่าว หนังสือพิมพ์ ฯลฯ
3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ สไลด์ ฯลฯ
4. สื่ออื่น ๆ เช่น ป้าย นิทรรศการ ฯลฯ

โอบเอื้อ ต่อสกุล (2552) กล่าวว่า การสื่อสาร (communication) หมายถึง กระบวนการส่งข่าวสารข้อมูลจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้ผู้รับข่าวสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งต้องการ

องค์ประกอบของการสื่อสาร ประกอบด้วย (โอบเอื้อ ต่อสกุล, 2552)

1. ผู้ส่งข่าวสาร (sender)
2. ข้อมูลข่าวสาร (message)
3. สื่อในช่องทางการสื่อสาร (media)
4. ผู้รับข่าวสาร (receivers)
5. ความเข้าใจและการตอบสนอง

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารได้จำแนกไว้ ดังนี้ (โอบเอื้อ ต่อสกุล, 2552)

1. เพื่อแจ้งให้ทราบหรือเพื่อทราบ หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารจะแจ้ง หรือบอกกล่าวข่าวสาร ข้อมูล เหตุการณ์ ความคิด ความต้องการของตนให้ผู้รับได้ทราบ
2. เพื่อสอนหรือให้การศึกษา หมายถึง การสื่อสารที่มุ่งจะให้ผู้รับมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านองค์ความรู้ ความคิด สติปัญญา ฉะนั้นจึงมุ่งเน้นไปที่การเรียนการสอน หรือการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการโดยเฉพาะ

3. เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง หมายถึง การสื่อสารที่มุ่งให้เกิดผลทางจิตใจหรืออารมณ์ ความรู้สึกแก่ผู้รับสาร ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ส่งสารมีข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร และมีกลวิธีในการนำเสนอเป็นที่พอใจ

4. เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ มุ่งเน้นให้ผู้รับสารมีพฤติกรรมคล้อยตาม หรือยอมรับปฏิบัติตาม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของการสื่อสารในแต่ละระดับมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไป ซึ่งจะสำเร็จได้ต้องขึ้นอยู่กับทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและฝ่ายผู้รับสาร มีความต้องการที่สัมพันธ์กัน โดยรวมแล้วพอสรุปวัตถุประสงค์การสื่อสารได้ ดังนี้

1. เพื่อแจ้งให้ทราบ คือ การรับและส่งข่าวสารด้านต่าง ๆ การนำเสนอเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ หรือสิ่งอื่นใด ที่ต้องการให้ผู้รับสารรู้และเข้าใจข้อมูลนั้น ๆ โดยมุ่งให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

2. เพื่อความบันเทิงใจ คือ การรับส่งความรู้สึกที่ดี และมุ่งรักษามิตรภาพต่อกัน เป็นการนำเสนอเรื่องราวหรือสิ่งอื่นใดที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดความพึงพอใจ

3. เพื่อชักจูงใจ คือ การนำเสนอเรื่องราวหรือสิ่งอื่นใดเพื่อจูงใจให้เกิดความร่วมมือสร้างกำลังใจ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความคิดคล้อยตาม หรือปฏิบัติตามที่ผู้ส่งสารต้องการ และนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข

ประเภทของการสื่อสาร ได้จำแนกประเภทของการสื่อสารไว้แตกต่างกันหลายลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการจำแนก ในที่นี้จะแสดงการจำแนกประเภทของการสื่อสาร โดยอาศัยเกณฑ์ในการจำแนกที่สำคัญ 3 ประการ คือ (โอบเอื้อ ต่อสกุล, 2552)

1. จำแนกตามกระบวนการหรือการไหลของข่าวสาร แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การสื่อสารทางเดียว (one-way communication) คือ การสื่อสารที่ข่าวสารจะถูกส่งจากผู้ส่งไปยังผู้รับในทิศทางเดียว โดยไม่มีการตอบโต้กลับจากฝ่ายผู้รับ เช่น การสื่อสารผ่านสื่อ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การออกคำสั่งหรือมอบหมายงาน โดยฝ่ายผู้รับไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ซึ่งผู้รับอาจไม่เข้าใจข่าวสาร หรือเข้าใจไม่ถูกต้องตามเจตนาของผู้ส่งและทางฝ่ายผู้ส่งเมื่อไม่ทราบปฏิกิริยาของผู้รับจึงไม่อาจ

ปรับการสื่อสารให้เหมาะสมได้ การสื่อสารแบบนี้สามารถทำได้รวดเร็วจึงเหมาะสำหรับการสื่อสารในเรื่องที่เข้าใจง่าย

ในสถานการณ์ของการสื่อสารบางอย่าง มีความจำเป็นต้องใช้การสื่อสารทางเดียว แม้ว่าเรื่องราวที่สื่อสารจะมีความซับซ้อนก็ตาม เช่น กรณีผู้รับและผู้ส่งไม่อาจพบปะ หรือติดต่อสื่อสารกันได้โดยตรง การสื่อสารแบบกลุ่มใหญ่ และการสื่อสารมวลชนซึ่งไม่อาจทราบผู้รับที่แน่นอน

1.2 การสื่อสารสองทาง (two-way communication) คือ การสื่อสารที่มีการส่งข่าวสารตอบกลับไปมาระหว่างผู้สื่อสาร ดังนั้นผู้สื่อสารแต่ละฝ่ายจึงเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับ ในขณะเดียวกัน ผู้สื่อสารมีโอกาสทราบปฏิกิริยาตอบสนองระหว่างกัน ทำให้ทราบผลของการสื่อสารว่าบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ และช่วยให้สามารถปรับพฤติกรรมในการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ตัวอย่างการสื่อสารแบบสองทาง เช่น การพบปะพูดคุยกัน การพูดโทรศัพท์ การออกคำสั่งหรือมอบหมายงานโดยฝ่ายรับมีโอกาสแสดงความคิดเห็น การสื่อสารแบบนี้จึงมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากกว่า แต่ถ้าเรื่องราวที่จะสื่อสารเป็นเรื่องง่าย อาจทำให้เสียเวลาโดยไม่จำเป็น

ในสถานการณ์ของการสื่อสารบางอย่าง เช่น ในการสื่อสารมวลชน ซึ่งโดยปกติมีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว นักสื่อสารมวลชนก็มีความพยายามที่จะทำให้เกิดการสื่อสาร 2 ทางเกิดขึ้น โดยการให้ประชาชนส่งจดหมาย โทรศัพท์ ตอบแบบสอบถาม กลับไปยังองค์กรสื่อมวลชน เพื่อนำผลไปปรับปรุงการสื่อสารให้บรรลุผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. จำแนกตามภาษาสัญลักษณ์ที่แสดงออก แบ่งเป็น

2.1 การสื่อสารเชิงวัจนะ (verbal communication) หมายถึง การสื่อสารด้วยการใช้ภาษาพูด หรือเขียนเป็นคำพูด ในการสื่อสาร

2.2 การสื่อสารเชิงอวัจนะ (non-verbal communication) หมายถึง การสื่อสารโดยใช้รหัสสัญญาณอย่างอื่น เช่น ภาษาท่าทาง การแสดงออกทางใบหน้า สายตา ตลอดจนถึงน้ำเสียงระดับเสียง ความเร็วในการพูด เป็นต้น

3. จำแนกตามจำนวนผู้สื่อสาร กิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลและสังคม ถือว่าเป็นผลมาจากการสื่อสารทั้งสิ้น ดังนั้น การสื่อสารจึงมีขอบข่ายครอบคลุมลักษณะการสื่อสารของมนุษย์ 3 ลักษณะคือ

3.1 การสื่อสารส่วนบุคคล (intrapersonal communication)

3.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication)

3.3 การสื่อสารมวลชน (mass communication)

หน้าที่ของการสื่อสารในการพัฒนาสังคม มีดังนี้ (โอบเอื้อ ต่อสกุล, 2552)

1. ให้ข่าวสาร To Inform เป็นการให้ข่าวสารเพื่อเป็นการแจ้งข่าวสารไปยังผู้รับให้รู้ถึงสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นว่ามีเรื่องราวใดบ้าง
2. ชักจูงใจ To Persuade เป็นการสื่อสารเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคล้อยตามหรือมีความเห็นตามที่ได้สื่อสารไปให้กับผู้รับสารทราบ
3. ให้ความรู้ To Educate เป็นการสื่อสารให้บอกสาระความรู้เพื่อเป็นการพัฒนาในด้านกระบวนการคิด หรือเป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่

การใช้การสื่อสารในการพัฒนาต่าง ๆ มีดังนี้ (โอบเอื้อ ต่อสกุล, 2552)

1. การศึกษา เป็นการพัฒนาในด้านการเรียนสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
 2. การสาธารณสุข เป็นการสื่อสารที่พัฒนาให้ผู้รับสารสามารถรู้วิธีป้องกันและแก้ไขในเรื่องสุขภาพ อย่างเช่น เรื่องไข้หวัด 2009 กระทรวงสาธารณสุขก็ได้ทำโฆษณาเพื่อให้ผู้ฟังสามารถรู้วิธีป้องกัน และดูแลสุขภาพของตนเองเพื่อให้ออกห่างจากไข้หวัดได้
 3. การเกษตร การสื่อสารเพื่อพัฒนาด้านการเกษตรเป็นการสื่อสารที่ช่วยให้เกษตรกรหรือผู้สนใจในเรื่องเกษตรกรรมมีความคิดริเริ่มหรือ แนวคิดใหม่ ๆ ในการทำเกษตรกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลผลิตหรือเพื่อเป็นการหาวิธีในการลดต้นทุนให้กับเกษตรกร
 4. การเมือง การสื่อสารก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง อันเนื่องมาจากนักการเมืองย่อมมีการสื่อสาร การเจรจา ก็ต้องใช้คำพูดในการสื่อสาร
- การสื่อสารจากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า การสื่อสาร เป็นการส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากผู้ส่งไปยังผู้รับ ซึ่งการติดต่อสื่อสารยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลทำให้ผู้รับข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ มีความรู้ ความคิด ความเข้าใจ เพื่อเป็นการพัฒนาในด้านกระบวนการคิด หรือเป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ และเพื่อให้ผู้รับเกิดความรู้สึกคล้อยตามหรือมีความเห็นตามที่ได้สื่อสารไปให้กับผู้รับสารทราบ และสามารถนำไปการเข้ามามีส่วนร่วมของการพัฒนาชุมชนในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ซึ่งกันและกันได้ 4 ลักษณะ คือ

1. เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้มียุทธศาสตร์ในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6-7) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้ เพื่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนทั้งความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาเพื่อสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และหน่วยงาน

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรม ที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลที่ใช้ประโยชน์ได้ตลอดปี

ปาริชาติ วลัยเสถียร(2543, หน้า 5-7) กล่าวถึงลักษณะที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาของประชาชนไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกัน เรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูล เบื้องต้นในการทำงานและร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาตลอดจนจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา
 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปราย และแสดง ความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่ต้องใช้
 3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา โดยสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงานและดำเนินการ ขอความช่วยเหลือจากภายนอก
 4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจโดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกับ บุคคลและสังคม
 5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา เพื่อให้จะแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที
- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น เป็นกระบวนการที่ประชาชน เข้ามามีบทบาท ในการร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ไขดำเนินงานพัฒนาชุมชน โดยมีพื้นฐาน ที่สำคัญมี 3 ประการ คือ (โอบเอื้อ ต่อสกุล, 2552)
1. กลไกการพัฒนาต้องเกิดจากประชาชนโดยประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา
 2. เป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งตนเองและพัฒนา ตนเอง มิใช่การพึ่งพารัฐหรือองค์กรพัฒนาภายนอก

3. กระบวนการพัฒนายึดหลักความต้องการเปลี่ยนแปลงในบางที่ดีขึ้นภายในชุมชนจากตัวประชาชนเองมากกว่าความต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก อนึ่งจากแนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมทั้งหมดใน 4 ด้าน คือ

3.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making)

3.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation)

3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits)

3.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

ดังนั้น จึงใช้แนวความคิดนี้กำหนดว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนนั้น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะประชาชนหรือบุคลากรในหน่วยงานได้ร่วมรับรู้ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมปฏิบัติ หรือตัดสินใจ ตลอดจนร่วมสนับสนุน ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนได้ร่วมตัดสินใจเพื่อให้เกิดพลังในการดำเนินงานไปสู่วัตถุประสงค์เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ผู้มีส่วนร่วมมีความพึงพอใจมีความสามัคคีให้ความร่วมมือ (collaboration) ในการทำงานเกิดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของซึ่งจะเป็นพลังให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ดังกล่าว ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

Cohen and Uphoff (1980, p. 223) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

จากการศึกษาของ ทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจไว้ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นกระบวนการที่ใช้เหตุผลในการพิจารณา วิเคราะห์ และหาทางเลือกเพื่อนำไปสู่ขั้นของการปฏิบัติที่ดีที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนด การตัดสินใจ จึงต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการอย่างรอบคอบ เพื่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการดำเนินงาน

จากการศึกษาของ พัทรี พงษ์ศิริ (2541) สรุปการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) ว่าเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

Chapin (1997, p. 317) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือการริเริ่มตัดสินใจดำเนินการ การมีอิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินงานหรือ ออกเสียงคัดค้าน และตัดสินใจปฏิบัติการในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ของการจัดระบบการทำงาน วิธีการทำงาน ใครเป็นผู้กระทำและทำอย่างไร

สมคิด บางโม (2548, หน้า 40) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือก ทางปฏิบัติ ซึ่งมีหลายทางเป็นแนวปฏิบัติสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้อาจเป็น การตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเพื่อความสำเร็จตรงตามที่ ตั้งเป้าหมายไว้ในทางปฏิบัติ การตัดสินใจมักเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ยุ่ยากสลับซับซ้อน และมีวิธีแก้ปัญหามีวิธีแก้ปัญหามากกว่าหนึ่งทางเสมอ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้วินิจฉัย ปัญหาว่าจะเลือกสั่งการปฏิบัติโดยวิธีใดจึงจะบรรลุเป้าหมายอย่างดีที่สุด และบังเกิด ผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้น

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันตามแผนและ เป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มบุคคลหรือสมาชิกชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

Cohen and Uphoff (1980, p. 223) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะ ได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้ โดยวิธีใดเช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารงานการประสานงานและการขอ ความช่วยเหลือ เป็นต้น

จากการศึกษาของพัชรีย์ พงษ์ศิริ (2541) สรุปการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

จากการศึกษาของ ทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ดังนี้ การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการกำหนดตำแหน่งงาน อำนาจหน้าที่ และวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้การทำงานของชุมชนดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบแบบแผน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

Chapin (1997, p. 317) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาตามโอกาสที่จะสนับสนุนในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแรงงานหรือทรัพยากรที่จะส่งเสริมให้กิจกรรมของชุมชนสำเร็จตามเป้าหมายได้

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

กฤษฎา วงษาสันต์ (2542, หน้า 42) กล่าวว่า เมื่อประชาชนมีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการแล้ว ประชาชนก็จะต้องกำหนดการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาร่วมกันของบุคคลในชุมชน เพื่อจะทำให้คนในชุมชนนั้น ๆ รับรู้ร่วมกันว่าตัวเขาจะได้รับผลประโยชน์อะไรจากการสร้างกิจกรรมดังกล่าว

Cohen and Uphoff (1980, p. 223) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคมด้วย

จากการศึกษาของพัชรีย์ พงษ์ศิริ (2541) สรุปการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

จากการศึกษาของทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ไว้ดังนี้ การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่จัดทำขึ้น ทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน

Chapin (1997, p. 317) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการพัฒนาเป็นการนำเอาผลประโยชน์ทั้งทางบวกและทางลบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมหรือโครงการมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเอง ชุมชน และสังคม

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Cohen and Uphoff (1980, p. 223) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

จากการศึกษาของ พัทรี พงษ์ศิริ (2541) สรุปการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

จากการศึกษาของทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปไว้ว่า การประเมินจะสามารถช่วยให้ประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของแผนงานและโครงการที่สมำเสมอ เพื่อนำสิ่งที่เรียนรู้ต่าง ๆ ไปประยุกต์สำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับแผนงานที่กำลังดำเนินอยู่ หรือการดำเนินงานที่ จะเกิดขึ้นในอนาคตส่วนการประเมินผลงานเพื่อพิจารณาความสำเร็จของกิจกรรมต่าง ๆ ว่าตรงตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ทำให้สามารถทบทวนถึงการจัดลำดับความสำคัญปัญหาและการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ต่อไป

Chapin (1997, p. 317) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเสนอผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการเสนอแนวคิดในการปรับปรุงและแก้ไขงานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เป็นความเห็นชอบความคาดหวังร่วมกันที่แปรเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติในกลุ่มบุคคล เพื่อจะได้รับทราบปัญหา และแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ จนสามารถบรรลุผลสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้

บริบทตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ (2559) อธิบายถึง บริบทตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ไว้ ดังนี้

สภาพทั่วไปของตำบลนาโพธิ์ อาณาเขต เขตการปกครอง ประชากร การศึกษา สาธารณสุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และทรัพยากรธรรมชาติ

สภาพทั่วไปของท้องที่ ประกอบด้วย ข้อมูลต่าง ๆ อาทิ

1. ตำบลนาโพธิ์ มีพื้นที่ 13,890 ไร่ หรือประมาณ 21 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองร้อยเอ็ด ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองร้อยเอ็ด 18 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 30 นาที

อาณาเขตติดต่อ มีดังนี้

ทิศเหนือ จดตำบลโพธิ์ทอง อำเภอศรีสมเด็จ

ทิศใต้ จดตำบลเมืองทอง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก จดตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก จดตำบลหนองแวงควง อำเภอศรีสมเด็จ

2. สภาพภูมิประเทศลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลนาโพธิ์ ส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบถึงค่อนข้างราบเรียบสม่ำเสมอ และมีความลาดชันเล็กน้อยประมาณ 0.1% การใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบลนาโพธิ์กว่าร้อยละ 90 เป็นพื้นที่ทำการเกษตร

ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนา มีการปลูกพืชอื่นบ้างเล็กน้อย เช่น ไม้ยาสูบและพืชผัก โดยปลูกกระจายทั่วไป ส่วนที่เป็นป่ามีเพียงบริเวณหัวไร่ปลายนาและที่สาธารณะ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรและสัตว์เลี้ยง เช่น หนองสิม หนองป่องไฟ (อยู่ในพื้นที่ ม.1), หนองหลุม, หนองโพด (อยู่ในพื้นที่ ม.2), หนองแฮด (อยู่ในพื้นที่ ม. 3) หนองขอนแก่น (อยู่ในพื้นที่ ม. 4), หนองไฮ (อยู่ในพื้นที่ ม. 5), หนองน้ำเกลี้ยง (อยู่ในพื้นที่ ม. 7), หนองแขม (ในพื้นที่ ม. 8) และหนองนาใหญ่ (อยู่ในพื้นที่ ม. 9) และยังมีลำห้วยเงินใหญ่ผ่านพื้นที่ตำบลตลอดแนวตอนล่างของตำบล ขนาดของประชากรและการตั้งถิ่นฐาน ณ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2558 ตำบลนาโพธิ์ มีประชากรทั้งสิ้น 4,284 คน จำนวนครอบครัวทั้งตำบลประมาณ 1,053 ครอบครัว ขนาดสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ยครอบครัวหนึ่ง ประมาณ 4 คน ประชากรในตำบลนาโพธิ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก รองลงมาปลูกยาพันธุ์เตอร์กิสต์ ทอผ้า เลี้ยงปลา และอาชีพรับจ้างนอกสาขาการเกษตร โดยในฤดูนอกการเกษตรจะมีการอพยพแรงงาน ในภาคการเกษตรไปทำงานรับจ้างในตัวเมืองร้อยเอ็ดหรือจังหวัดอื่น ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมทั่วไป สำหรับผลผลิตที่สำคัญ เช่น ข้าว พืช ผักต่าง ๆ โดยจะมีพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตถึงที่หรือบางส่วนเกษตรกรจะนำไปจำหน่ายที่ตลาด ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ดและอำเภอใกล้เคียงอาชีพของประชาชนในตำบลนาโพธิ์ จะประกอบไปด้วย บังกะโล จำนวน 1 แห่ง สุขเกษมรีสอร์ท บัมน้ำมัน (บับหลอด) จำนวน 4 แห่ง โรงสีจำนวน 16 แห่ง ร้านค้าย่อยจำนวน 41 แห่ง สถานประกอบการอื่น ๆ จำนวน 19 แห่ง กลุ่มอาชีพจำนวน 11 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพทอผ้าไหม หมู่ 1 อาชีพทอผ้าไหม-ผ้าฝ้าย หมู่ 2 อาชีพเพาะเห็ดนางฟ้า หมู่ 2 อาชีพทอผ้า (ผ้าไหม-ผ้าฝ้าย) หมู่ 3 อาชีพเลี้ยงปลา หมู่ 4 อาชีพผลิตเตาहुงต้ม หมู่ 5 อาชีพทอผ้าไหม-ผ้าฝ้าย หมู่ 6 อาชีพจัดทำเครื่องจักรสานไม้ไผ่ หมู่ 7 อาชีพทำขนม หมู่ 8 อาชีพเลี้ยงปลา หมู่ 9 และอาชีพเลี้ยงปลา หมู่ 10

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน มีผู้ศึกษาวิจัยไว้มากมาย ผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

ธนาวิทย์ กางการ (2546) ศึกษาพบว่า *การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ* การศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมส่วนเพศ อายุ การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่กรรมการชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน

ประภาพร เปาริบุตร (2548) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมพัฒนาประชาคมของประชาชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี* ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นการรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุม รับฟังความคิดเห็น การร่วมในการตัดสินใจ และการใช้กลไกทางกฎหมายซึ่งทุกด้านมีส่วนร่วมพัฒนาประชาคมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมต่างกัน อายุต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า ไม่พบรายคู่ที่แตกต่างกันระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมแตกต่างกันในด้านการรับรู้ข่าวสารสถานภาพต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ในด้านการประชุมรับฟังความคิดเห็นการใช้กลไกทางกฎหมายอาชีพต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในด้านการตัดสินใจระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและการเป็นผู้นำหรือสมาชิกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมต่างกันในทุกด้าน

ณิชา เกษจำรัส (2549) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี* การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน และเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามคุณลักษณะส่วนบุคคล และตามระดับความรู้ของประชาชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผลการศึกษา

พบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุ 31 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้รวมต่อเดือน 3,001-6,000 บาท เป็นสมาชิกกลุ่ม มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 15 ปีขึ้นไป และมีระดับความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับสูง สำหรับข้อที่มีความรู้สูงมากที่สุดในข้อที่ว่า การวาง แนวทางเพื่อการพัฒนาชุมชน และน้อยที่สุดในข้อที่ว่า การสร้างความเจริญของชุมชน และเรื่องของผู้นำเท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก และอยู่ใน ระดับปานกลางในด้านการปฏิบัติการ ด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเมื่อ แยกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า มีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และระดับความรู้ในการพัฒนาชุมชนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่มีความไม่แตกต่างกันในการพัฒนาชุมชน เมื่อพิจารณา ตามรายได้ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน

ณัชรรัตน์ ขัยก (2550) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลปง อำเภอบึง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 61.94 อายุ 47 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.55 ระยะเวลาที่อาศัย อยู่ในเขต อบต. ปีขึ้นไป มีร้อยละ 51.49 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 33.73 ขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีความร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.82) และผลของการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารการพัฒนาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาท้องถิ่น ส่วน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ใน เขต อบต. ตำแหน่งทางสังคมหรือการเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา ท้องถิ่นและความศรัทธาต่อผู้นำไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

ธนวัฒน์ คำภีลานนท์ (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต

จังหวัดปทุมธานี ใน ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมิน และเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และความรู้ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กรรมการ ชุมชนที่สังกัดอยู่ในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 42 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลคูคต จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการประเมินผล และด้าน การปฏิบัติการ และผลการเปรียบเทียบ พบว่า กรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชน และความรู้ ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านกรรมการชุมชนที่มีอาชีพต่างกัน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ

สาวิตรี ทองยืม (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ คณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบลหนองประจักษ์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก ในขณะที่เมื่อจำแนกเป็นรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรับ ผลประโยชน์ ด้านค้นหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผน ด้านการติดตามประเมินผล และด้านการดำเนินงาน เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ รายได้ อาชีพ และสถานภาพการสมรส ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนที่แตกต่างกัน คือ ระดับการศึกษาระยะเวลาที่อยู่ในหมู่บ้าน ตำแหน่งและการเป็น สมาชิกกลุ่ม ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ ของคณะกรรมการหมู่บ้านและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการ ในภาพรวมไม่มีความสัมพันธ์ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านไม่มีความสัมพันธ์กัน เช่นเดียวกัน

สุทธิพงษ์ หนูเนตร (2550) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอ

บางชั้น จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยศึกษาระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด ศึกษาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด และศึกษาปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด นโยบายการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า (1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาเมือง การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และ ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย (2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด นโยบายพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับน้อย และ (3) เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและ รายได้ที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน

เสริมพงษ์ อยู่โต ๒๕๕๑) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานครผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด และด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ด้านการรับผลประโยชน์ รองลงมา เป็นด้านการตัดสินใจ และด้านที่มีส่วนร่วมของประชาชนน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาชีพที่แตกต่างกันของประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุและระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันในด้านการตัดสินใจและด้านการดำเนินงาน

อารดา พุ่มหิรัญ ๒๕๕๑) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ในชุมชนอิสลามคลองกุ่ม และชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ในชุมชนอิสลามคลองกุ่มและชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มและชุมชน สมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพต่างกัน และ (3) เพื่อเปรียบเทียบการมี ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนอิสลามคลองกุ่มและ ชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จากชุมชน

อิสลามคลองกุ่ม จำนวน 250 คน และชุมชนสมหวัง จำนวน 250 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามแต่เผอิญ (accidental sampling) ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประชาชนในชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยที่ประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนและที่อยู่อาศัยต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนในชุมชนสมหวังที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนและที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนระหว่างประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มกับประชาชนในชุมชนสมหวังเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มกับประชาชนในชุมชนสมหวัง มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับประโยชน์จากการพัฒนา และด้านการประเมินผลการดำเนินงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ไพรัช ดันอุด (2552) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชน*

ในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองน่าอยู่: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเขง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนทำด้วยการตัดสินใจของตนเองไม่มีแรงกดดันจากกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่นหรือการตอบแทนบุญคุณ ผู้ที่เคยให้การอุปการะช่วยเหลือ แสดงให้เห็นถึงการแยกบทบาทการแสดงออกทางด้านการเมืองกับเรื่องส่วนตัวอย่างชัดเจน ทั้งนี้คนในครอบครัวและเพื่อนบ้านยังเป็นปัจจัยสนับสนุนการแสดงออกหรือความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนโดยมีช่องทางเฉพาะตัว เช่น การขอทำกิจกรรมสำหรับชุมชน ความรู้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่ การเป็นตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ประกอบกับชุมชนเห็นความสำคัญให้โอกาส โดยมีผู้นำชุมชนให้การสนับสนุน ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง คือ ปัญหาได้รับการแก้ไขที่ตรงจุด การได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชน

สามารถทำแผนพัฒนาชุมชนด้วยชุมชนเองทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการต่าง ๆ หากพิจารณาถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมข้างต้น สำหรับช่องทางและลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมในส่วนของผู้นำชุมชนมีลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น การเป็นประธานในพิธีการต่าง ๆ การกระทำที่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับชุมชน การเข้าร่วมงานบุญ งานศพ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการตามแผนงานโครงการของชุมชนปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสร้างความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน ผลประโยชน์ที่พึงได้รับให้ชัดเจน

รัฐพงศ์ บุญญาวัตร (2552) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร* ผลการศึกษาพบว่า

1. โดยภาพรวมและรายด้าน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้รับข้อมูลเพียงอย่างเดียว ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทั้งการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชน ข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชนที่จะสะท้อนในการตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในชุมชน รวมถึงการรับทราบนโยบาย และการปฏิบัติงาน แผนงาน งบประมาณของคณะกรรมการชุมชน ประชาชนยังเข้าไปมีส่วนร่วมไม่มากเท่าที่ควร และการจะมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมและโครงการของชุมชนก็เป็นเพียงบางครั้งที่มีโอกาสเท่านั้น เมื่อมีบทบาทต่อชุมชนเป็นบางครั้งบางคราวจึงทำให้การที่จะเข้าไปติดตามการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนให้เป็นไปตามแผนและโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนจึงไม่มากนัก ทำให้ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนต่อประชาชนจึงมีอยู่ระดับปานกลางเท่านั้น และอีกประเด็นที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตนเองเนื่องจากปัจจัยด้านอาชีพ ประชาชนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพจึงไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าไปมีส่วนร่วมมากเท่าที่ควร ซึ่งหลายคนใช้เวลาว่างที่เหลือจากการประกอบอาชีพเข้าร่วมแต่อีกหลายคน

ใช้ความสำคัญของกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองเห็นประเด็นสำคัญในการเข้าร่วม ซึ่งพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มี 1 ข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48) คือ คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมหรือโครงสร้างพื้นฐานที่ดี เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ เนื่องจากว่า ประชาชนในชุมชนได้รับความสะดวกสบาย จากกิจกรรมหรือโครงการพื้นฐานที่ดี เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ จึงทำให้ประชาชนรับผลประโยชน์ นอกจากนี้ยังพบว่าโครงการต่าง ๆ ในชุมชนได้รับการพัฒนาให้มากขึ้น เช่น กิจกรรมการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมกิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์อันดีของประชาชนในชุมชน โดยมีหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เมื่อพิจารณาด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ยังพบว่า ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาชุมชน มีการคัดเลือกผู้นำชุมชนกันอย่างมาก ถึงอย่างไรก็ตาม ยังพบอีกว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนบางประเด็นมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของชุมชน การรับทราบนโยบายแผนงานและการใช้จ่ายงบประมาณของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานการพัฒนาของชุมชน เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนประชาชนเขตดุสิต

กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม ได้แก่ ปัจจัยด้านอาชีพ ผลการศึกษาปรากฏว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพรับราชการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า ประชาชนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพรับจ้าง ประกอบอาชีพค้าขาย และประกอบอาชีพลูกจ้างบริษัทเอกชน เนื่องจากว่าผู้ที่ประกอบอาชีพรับราชการที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ถือเป็นชนชั้นนำของชุมชน มีการศึกษาในระดับที่สูง จึงได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในการเข้าไปมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารการพัฒนาชุมชนและมีความน่าเชื่อถือต่อการสร้างความมั่นคงและในการบริหารงานของชุมชนมากกว่ากลุ่มประชาชนอาชีพอื่น ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รายด้านจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ มีผลต่อด้านการมีส่วนร่วม

การตัดสินใจและด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ ซึ่งพบว่า กลุ่มอายุ 50-59 ปี และ 60 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า กลุ่มที่มีอายุ ตั้งแต่ 18-28 ปี และกลุ่มอายุ 29-39 ปี เนื่องจากว่า ประชาชนที่ใช้เวลาประจำวันอยู่ในชุมชนมากที่สุด คือ ผู้สูงอายุ คือ กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป โดยการใช้เวลาว่างจากงานครอบครัวแล้วมีโอกาส กระทำกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมาก ส่วนกลุ่มประชาชนที่อยู่ในวัยทำงาน ก็คือ 18-39 ปี ต้องออกไปทำงานนอกบ้านและนอกชุมชน จึงทำให้เวลา ในการร่วมกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของชุมชนน้อยลงไปด้วยเช่นเดียวกัน การมีส่วนร่วม รับผลประโยชน์ย่อมตกอยู่ในกลุ่มที่มีส่วนร่วมกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ก็คือกลุ่มประชาชนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปนั่นเอง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รายด้านจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา มีผลต่อด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งพบว่า ประชาชน ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและอนุปริญญา/ปวส. มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนมากกว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป เนื่องจากว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ภายใน ชุมชน คือ กลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่น้อยกว่าปริญญาตรี และกลุ่มคนเหล่านี้ จะทำงานอยู่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น โอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนย่อมได้รับอย่างเต็มที่แน่นอน ปัจจัยที่มีผลต่อการมี ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รายด้านจำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ มีผลต่อด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมี ส่วนร่วมการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล ผลการศึกษา ปรากฏว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า ประชาชนที่ไม่ได้ประกอบ อาชีพ ประกอบอาชีพค้าขาย และประกอบอาชีพลูกจ้าง บริษัทเอกชน

ทิพากร จันอ่อน (2554) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ กลุ่มสมาชิก ตำบลหนองอ้อ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มสมาชิกออมทรัพย์

เพื่อการผลิตและกลุ่มสมาชิกสตรีอาสาพัฒนาชุมชนดีเด่น ตำบลหนองอ้อ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากลุ่มสมาชิก ตำบลหนองอ้อ พบว่า ในภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ ด้านการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ด้านการดำเนินงานของชุมชน ด้านการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน และด้านการดำเนินการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากลุ่มสมาชิกตำบลหนองอ้อ พบว่า ปัจจัยทางส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิก ในด้านการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน อายุ ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิกในด้านการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิก ในด้านการตัดสินใจ และด้านการดำเนินงานของชุมชน สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิกในด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานของชุมชน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพหลักและรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิกทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ลักษณะที่อยู่อาศัย ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิกทั้ง 4 ด้าน การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิกในด้านการตัดสินใจ การได้รับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาของกลุ่มสมาชิกในด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

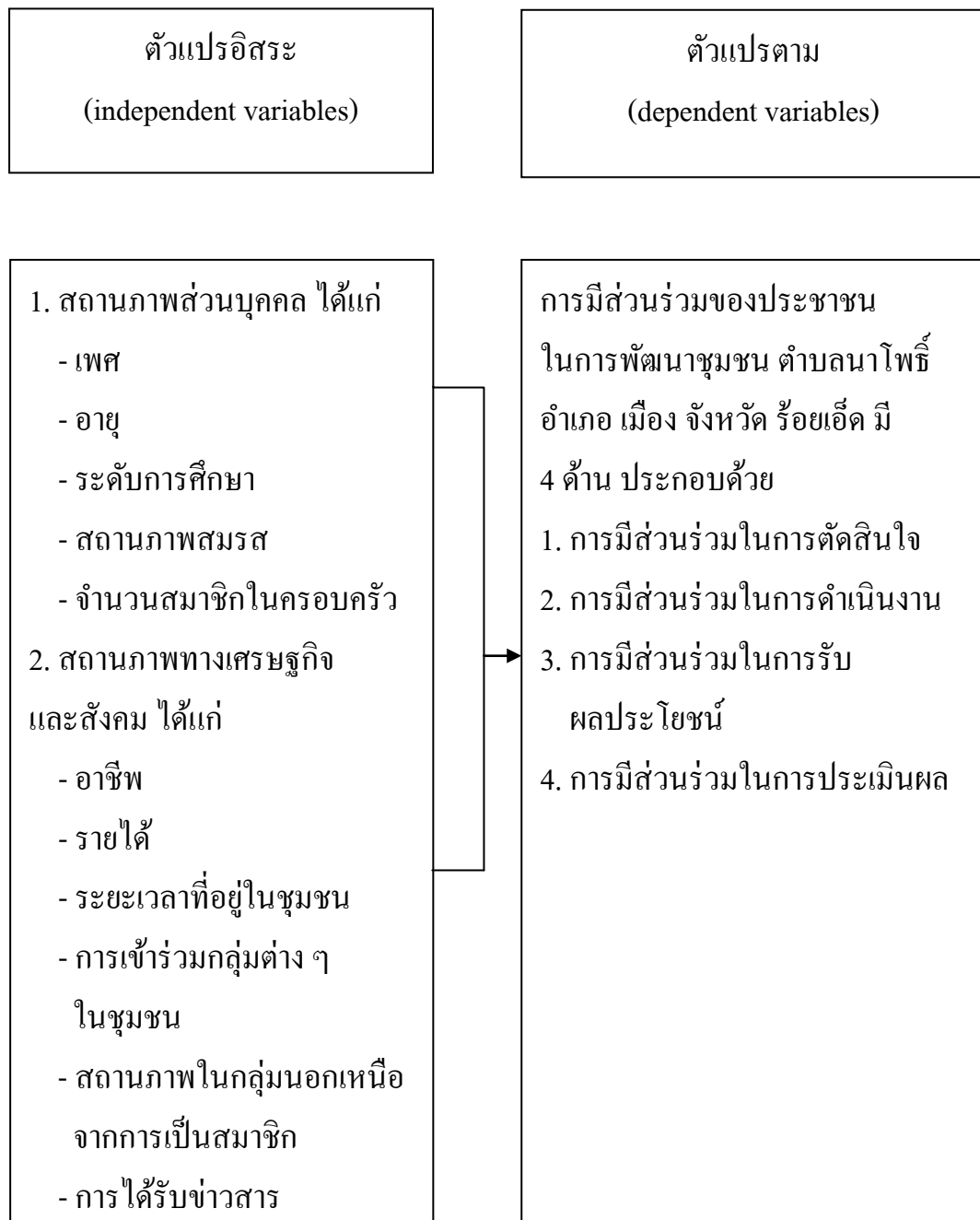
นงลักษณ์ ธรรมบำรุง (2555) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลเขียวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี* โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเขียวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และสถานภาพทาง

เศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเขียวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเขียวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเขียวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ด้านการวางแผนร่วมกัน ด้านการดำเนินการตามแผน และด้านการประเมินผล การดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเทศบาลตำบลเขียวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการดำเนินงานตามแผน และด้านการประเมินผล จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และเศรษฐกิจและสังคมพบว่า ประชาชนมีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านการวางแผนร่วมกันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม มีสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก ได้รับข่าวสารจากหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน ได้รับข่าวสาร จากผู้นำชุมชน และได้รับข่าวสาร จากเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนร่วมกันและด้านการประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะประกอบไปด้วยประเด็นหลัก ๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการดำเนินงาน ด้านการประเมินผล การดำเนินงาน และด้านการตัดสินใจ และพบว่า ด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ด้านการรับผลประโยชน์ ส่วนด้านการประเมินผลงาน ด้านการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่ประชาชนมีส่วนน้อยที่สุดได้แก่ด้านการตัดสินใจ ในขณะเดียวกัน การศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพ 3

ภาพ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 หมู่บ้าน อายุระหว่าง 18-60 ปี มีประชากรจำนวน 3,255 คน 1,053 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง

วิธีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) การแทนสูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น (หรือกำหนดความเชื่อมั่น 5%)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมให้คลาดเคลื่อนได้ 5%

$$\begin{aligned} n &= \frac{3,255}{1 + 3,255 (0.05)^2} \\ &= \frac{3,255}{9.1375} \\ &= 356.22 \end{aligned}$$

ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้เท่ากับ 356.22 ดังนั้น เพื่อให้ผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 360 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่ม ดังนี้ กำหนดหมู่บ้านในตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน 1,053 ครัวเรือน ซึ่งนำมาใช้เก็บข้อมูลทั้งหมด และทำการกำหนดครัวเรือนโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยการจับสลากบ้านเลขที่ในแต่ละหมู่บ้านให้ครบจำนวนตามสัดส่วนโดยใช้หัวหน้าครอบครัวเป็นกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนละ 1 คน การสุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สัดส่วนระหว่างประชากรทั้งหมดสายละเอียด ดังข้อมูลที่ปรากฏ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1. นาโพธิ์	461	171	51
2. บ้านหนองหลุม	485	152	55
3. บ้านตำแย	401	130	45
4. บ้านกอกนาสูง	302	101	33
5. บ้านคอนไฮ	190	73	21
6. บ้านหนองแสง	512	157	56
7. บ้านหัวฝาย	299	93	33
8. บ้านโนนสว่าง	200	57	22
9. บ้านหนองนาใหญ่	193	54	21
10. บ้านโนนสวรรค์	212	65	23
รวม	3,255	1,053	360

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลด้านสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 5 ข้อ คือ (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) สถานภาพสมรสและ (5) จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านสถานภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยเป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ (1) อาชีพ (2) รายได้ (3) ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน (4) การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน (5) สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก และ (6) การได้รับข่าวสาร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จำนวน 7 ข้อ (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จำนวน 7 ข้อ (3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำนวน 7 ข้อ และ (4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำนวน 7 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง การมีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง การมีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง การมีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาตำรา เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา และข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
2. สร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดของการวิจัย และจากการศึกษาตำราเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน ๓ ท่าน เพื่อหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความเหมาะสมทางภาษาที่ใช้ นำผลที่ได้มาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์การวิจัย (Item-Objective Congruence Index--IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปทุกข้อ

4. นำเครื่องมือการวิจัย ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณา ไปทดลองใช้ (try-out) กับประชาชน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 ชุด และนำแบบสอบถาม ไปวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไข จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1. นำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง เสนอไปยังนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บข้อมูล ในพื้นที่ชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง และมีการนำแบบสอบถามให้ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่วยแจกแบบสอบถามให้ลูกบ้าน โดยผู้วิจัยได้มีการชี้แจง และทำความเข้าใจกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก่อน เพื่อส่งไปสู่กลุ่มตัวอย่างในแต่ละ หมู่บ้าน

3. แบบสอบถามทั้งหมดส่งให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 ชุด ได้รับกลับคืนมา 356 ชุด ซึ่งเป็นฉบับที่สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 98.88

4. นำแบบสอบถามที่รับคืน มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ และนำไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 5 ข้อ คือ (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) สถานภาพสมรส และ (5) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (frequency) นำเสนอด้วยค่าร้อยละ (percentage)

2. ข้อมูลด้านสถานภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยเป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ (1) อาชีพ (2) รายได้ (3) ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน (4) การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน (5) สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก และ (6) การได้รับข่าวสาร วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (frequency) นำเสนอด้วยค่าร้อยละ (percentage)

3. วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ (4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD) และมีลักษณะการประเมินผลระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

4.50-5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมมากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมมาก

2.50-3.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อย

1.00-1.49 หมายถึง การมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

4. การทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

4.1 เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำแนกตัวแปร เพศ โดยการทดสอบค่าที (t test)

4.2 เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวน สมาชิกในครอบครัว และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้าอาศัยอยู่ในชุมชน สมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชนสถานภาพในชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และการได้รับข่าวสาร กับตัวแปรการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มี 4 ด้าน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffé Method กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อาชีพ รายได้

ระยะเวลาการเข้าอาศัยอยู่ในชุมชน สมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชนสถานภาพในชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และการได้รับข่าวสาร สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--SD)

3. เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลและสถานภาพเศรษฐกิจและสังคม สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t test แบบ independent) ในกรณีที่มีตัวแปร 2 ตัวเลือก และการทดสอบค่าเอฟ (F test) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่ 3 ตัวเลือก ขึ้นไป วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffé Method กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ดมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละนำเสนอด้วยตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละนำเสนอด้วยตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวมและรายด้าน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ค่าสถิติ t (test) แบบ Independent และค่าเอฟ (F test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffé

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอด้วยตารางพร้อมคำบรรยายประกอบรายละเอียดดังข้อมูลที่ปรากฏ (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

จำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 356)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	242	67.98
2. หญิง	114	32.02
รวม	356	100.00
อายุ		
1. ระหว่าง 18-30 ปี	28	7.87
2. ระหว่าง 31-40 ปี	140	39.32
3. ระหว่าง 41-50 ปี	114	32.02
4. ระหว่าง 51-60 ปี	74	20.79
รวม	356	100.00
ระดับการศึกษา		
1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	142	39.89
2. มัธยมศึกษา/ปวช./ปวท./ปวส.	152	42.70
3.ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี	62	17.41
รวม	356	100.00

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพการสมรส		
1. โสด	85	23.88
2. แต่งงานแล้ว	253	71.07
3. หม้าย/หย่าร้าง	18	5.05
รวม	356	100.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1. 1-3 คน	127	35.68
2. 4-6 คน	172	48.31
3. 7 คน ขึ้นไป	57	16.01
รวม	356	100.00

จากตาราง 2 พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 356 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 67.98 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 140 คน คิดเป็น ร้อยละ 39.32 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช./ปวท./ปวส. จำนวน 152 คน คิดเป็น ร้อยละ 42.70 มีสถานภาพการสมรสแต่งงานแล้ว จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 71.07 และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 48.31

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละนำเสนอด้วยตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ รายละเอียดดังข้อมูลที่ปรากฏ(ดูตาราง 3)

ตาราง 3

จำนวนและค่าร้อยละข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 356)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ		
1. รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	10	2.81
2. ค้าขาย/นักธุรกิจ	35	9.83
3. เกษตรกร	291	81.74
4. รับจ้างทั่วไป	20	5.62
รวม	356	100.00
รายได้		
1. ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน	194	54.49
2. ระหว่าง 5,000-10,000 บาท/เดือน	162	45.51
รวม	356	100.00
ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน		
1. 1-5 ปี	25	7.02
2. 5-10 ปี	93	26.12
3. 10 ปี ขึ้นไป	238	66.86
รวม	356	100.00
การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน		
1. กลุ่มเกษตรกร	154	43.26
2. อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)	89	25.00
3. กลุ่มทอผ้า (ผ้าไหม, ผ้าฝ้าย)	52	14.61
4. กลุ่มเลี้ยงปลา, เพาะเห็ด	61	17.13
รวม	356	100.00

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก		
1. ประชาชน	52	14.61
2. รองประธาน	125	35.11
3. ที่ปรึกษา	115	32.30
4. เลขานุการ, เภรณิก	64	17.98
รวม	356	100.00
การได้รับข่าวสารจากแหล่งใด บ่อยครั้งที่สุด		
1. หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	208	58.43
2. วิทยุ/โทรทัศน์	45	12.64
3. ผู้นำชุมชน/เจ้าหน้าที่	88	24.72
4. หนังสือพิมพ์ หรือเอกสารอื่น ๆ	15	4.21
รวม	356	100.00

จากตาราง 3 พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 356 คน ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 291 คน คิดเป็นร้อยละ 81.74 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 54.49 มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 238 คน คิดเป็นร้อยละ 66.86 เข้าร่วมกลุ่มเกษตรกร จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 43.26 มีสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกโดยเป็นรองประธาน จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 35.11 และได้รับข่าวสารจากหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน บ่อยครั้งที่สุด จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 58.43

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบล
นาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม
และรายด้าน รายละเอียดดังข้อมูลที่ปรากฏ(ดูตาราง 4-8)

ตาราง 4

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด	$\bar{X}$	SD	ระดับการมี ส่วนร่วม	อันดับ
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.21	0.29	ปานกลาง	1
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.20	0.36	ปานกลาง	3
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.21	0.30	ปานกลาง	2
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.17	0.32	ปานกลาง	4
โดยรวม	3.20	0.19	ปานกลาง	

จากตาราง 4 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$) เมื่อพิจารณา
รายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการมี
ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.21$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
($\bar{X} = 3.21$) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.20$) และด้านการมีส่วนร่วม
ในการประเมินผล ($\bar{X} = 3.17$) ตามลำดับ

ตาราง 5

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจำแนกรายข้อ
($n = 356$)

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	$\bar{X}$	SD	ระดับการมี ส่วนร่วม	อันดับ
1. ท่านร่วมประชุมในกิจกรรม/โครงการ	3.26	0.58	ปานกลาง	5
2. ท่านร่วมเสนอความคิดเห็นในกิจกรรม/โครงการ	3.32	0.54	ปานกลาง	1
3. ท่านร่วมคัดเลือกกิจกรรม/โครงการ ตามความต้องการของชุมชน	3.31	0.54	ปานกลาง	2
4. ท่านร่วมวางแผนกิจกรรม/โครงการ ตามความต้องการของชุมชน	3.28	0.64	ปานกลาง	4
5. ท่านร่วมศึกษาข้อมูลและวิธีดำเนินงาน ก่อนตัดสินใจดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ	3.28	0.71	ปานกลาง	3
6. ท่านร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/ โครงการ	2.99	0.51	ปานกลาง	7
7. ท่านร่วมรับฟังการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับ กิจกรรม/โครงการ	3.01	0.63	ปานกลาง	6
โดยรวม	3.21	0.29	ปานกลาง	

จากตาราง 5 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.21$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้อมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางโดยข้อที่มี
ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมเสนอความคิดเห็นในกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.32$) รองลงมา
คือ ร่วมคัดเลือกกิจกรรม/โครงการตามความต้องการของชุมชน ($\bar{X} = 3.31$) ร่วมศึกษา
ข้อมูลและวิธีดำเนินงานก่อนตัดสินใจดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.28$)
ร่วมวางแผนกิจกรรม/โครงการตามความต้องการของชุมชน ($\bar{X} = 3.28$) ร่วมประชุม

ในกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.26$) ร่วมรับฟังการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.01$) และร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 2.99$) ตามลำดับ

ตาราง 6

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จำแนกรายชื่อ

(n = 356)				
ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	$\bar{X}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม	อันดับ
1. ท่านร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงาน				
ในกิจกรรม/โครงการ	3.01	0.66	ปานกลาง	7
2. ท่านร่วมดำเนินงานตามแผนหรือนโยบาย				
ในกิจกรรม/โครงการ	3.27	0.72	ปานกลาง	3
3. ท่านร่วมในการแก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยน				
วิธีการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ				
ให้เหมาะสมกับชุมชน	3.21	0.69	ปานกลาง	4
4. ท่านร่วมในการประสานงานขอความร่วมมือ				
กับประชาชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	3.15	0.68	ปานกลาง	6
5. ท่านร่วมให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ				
ในการดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ				
ให้เหมาะสมกับชุมชน	3.28	0.69	ปานกลาง	2
6. ท่านร่วมสละแรงงาน ปฏิบัติงาน เพื่อช่วย				
ในการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ	3.30	0.66	ปานกลาง	1
7. ท่านร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร				
ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการ	3.16	0.63	ปานกลาง	5
โดยรวม	3.20	0.36	ปานกลาง	

จากตาราง 6 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้อมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมสละแรงงาน ปฏิบัติงาน เพื่อช่วยในการดำเนินงาน กิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.30$) รองลงมา คือ ร่วมให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ ให้เหมาะสมกับชุมชน ($\bar{X} = 3.28$) ร่วมดำเนินงาน ตามแผนหรือนโยบายในกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.27$) ร่วมในการแก้ไขปัญหา และ ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการให้เหมาะสมกับชุมชน ($\bar{X} = 3.21$) ร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.16$) ร่วมในการประสานงานขอความร่วมมือกับประชาชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.15$) และร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.01$) ตามลำดับ

ตาราง 7

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำแนกรายข้อ

($n = 356$)				
ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	$\bar{X}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม	อันดับ
1. ท่านมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ ชุมชนจากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ	3.19	0.64	ปานกลาง	5
2. ท่านมีความรู้ ความเข้าใจ ในขั้นตอน การดำเนินงานจากการร่วมกิจกรรม/โครงการ มากขึ้น และสามารถนำมาปรับใช้ ในชีวิตประจำวันได้	3.23	0.59	ปานกลาง	2

ตาราง 7 (ต่อ)

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	$\bar{X}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม	อันดับ
3. ท่านได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริม และฝึกอบรมอาชีพโดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้รับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการประกอบอาชีพ	3.16	0.59	ปานกลาง	7
4. ท่านได้รับสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการอื่น ๆ จากการร่วมกิจกรรม/โครงการ เช่น ค่าตอบแทน หรือของรางวัล	3.16	0.66	ปานกลาง	6
5. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ท่านได้รับ ผลประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น	3.20	0.65	ปานกลาง	4
6. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนดีขึ้น เช่น การทำมาหากิน การประกอบอาชีพและชีวิต ความเป็นอยู่ดีขึ้น	3.22	0.60	ปานกลาง	3
7. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ชุมชน มีความเข้มแข็ง เช่น ประชาชนได้รับการเรียนรู้ ในเรื่องการจัดการและแก้ไขปัญหา ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น	3.30	0.63	ปานกลาง	1
โดยรวม	3.21	0.30	ปานกลาง	

จากตาราง 7 พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์
อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ดด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้อมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ชุมชน

มีความเข้มแข็ง เช่น ประชาชนได้รับการเรียนรู้ ในเรื่องการจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.30$) รองลงมา คือ มีความรู้ ความเข้าใจ ในขั้นตอนการดำเนินงานจากการร่วมกิจกรรม/โครงการมากขึ้น และสามารถนำมาปรับใช้ ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 3.23$) จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้เศรษฐกิจและ สังคมของชุมชนดีขึ้น เช่น การทำมาหากิน การประกอบอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.22$) จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ท่านได้รับผลประโยชน์จากโครงสร้าง พื้นฐานมากขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น ($\bar{X} = 3.20$) มีความภาคภูมิใจที่ได้ทำ ประโยชน์ให้แก่ชุมชนจากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.19$) ได้รับสิทธิประโยชน์ หรือสวัสดิการอื่น ๆ จากการร่วมกิจกรรม/โครงการ เช่น ค่าตอบแทน หรือของรางวัล ($\bar{X} = 3.16$) และได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพโดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้รับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ($\bar{X} = 3.16$) ตามลำดับ

ตาราง 8

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำแนก รายชื่อ

(n = 356)				
ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	$\bar{X}$	SD	ระดับการมี ส่วนร่วม	อันดับ
1. ท่านร่วมติดตามการดำเนินงานตั้งแต่เริ่ม จนถึงสิ้นสุดในกิจกรรม/โครงการ	3.15	0.62	ปานกลาง	5
2. ท่านร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ	2.92	0.52	ปานกลาง	7
3. ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการ สรุปผลประเมินผล การดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ	3.27	0.66	ปานกลาง	2
4. ท่านร่วมรับทราบผลสรุปเมื่อกิจกรรม/โครงการดำเนินการเสร็จสิ้นลงอย่างถูกต้อง	3.20	0.68	ปานกลาง	3

ตาราง 8 (ต่อ)

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	$\bar{X}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม	อันดับ
5. ท่านร่วมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ	3.15	0.65	ปานกลาง	4
6. ท่านร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงแก้ไข พัฒนาให้กิจกรรม/โครงการประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลแก่ชุมชนมากที่สุด	3.14	0.68	ปานกลาง	6
7. ท่านร่วมในการนำเสนอข้อบกพร่องจากการดำเนินงาน มาเสนอต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขและปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการครั้งต่อไป	3.34	0.65	ปานกลาง	1
โดยรวม	3.17	0.32	ปานกลาง	

จากตาราง 8 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้อมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมในการนำเสนอข้อบกพร่องจากการดำเนินงานมาเสนอต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขและปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการครั้งต่อไป ($\bar{X} = 3.34$) รองลงมา คือ ร่วมเป็นคณะกรรมการ สรุปผลประเมินผลการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.27$) ร่วมรับทราบผลสรุปเมื่อกิจกรรม/โครงการดำเนินการเสร็จสิ้นลงอย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 3.20$) ร่วมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการ เพื่อทบทวนผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.15$) ร่วมติดตามการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดในกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 3.15$) ร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงแก้ไข พัฒนาให้กิจกรรม/โครงการ ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพประสิทธิผล

แก่ชุมชนมากที่สุด ($\bar{X} = 3.14$) และร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ ($\bar{X} = 2.92$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดกับสถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (test) แบบ Independent และค่าเอฟ (F test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffé

สำหรับตัวแปรด้านอาชีพ รายได้ และการได้รับข่าวสารจากแหล่งใดบ่อยครั้งที่สุด มีการจัดกลุ่มใหม่ เพื่อลดความถี่ที่คาดหวัง (expected frequencies) ที่น้อยกว่า 5 Cell ต่าง ๆ ลง ดังนี้

อาชีพ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย/นักธุรกิจ (2) เกษตร และ (3) รับจ้างทั่วไป

รายได้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน และระหว่าง 5,000-10,000 บาท/เดือน

การได้รับข่าวสารจากแหล่งใดบ่อยครั้งที่สุด แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) หอกระจายข่าว ในหมู่บ้าน (2) วิทยุ/โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือเอกสารอื่น ๆ และ (3) ผู้นำชุมชน/เจ้าหน้าที่

รายละเอียดข้อมูลปรากฏ(ดูตาราง 9-19)

ตาราง 9

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	เพศชาย		เพศหญิง		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.19	0.29	3.24	0.28	1.284	0.942
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.21	0.37	3.17	0.33	0.893	0.343
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์	3.22	0.30	3.20	0.31	0.524	0.920
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.18	0.30	3.15	0.35	0.873	0.119
โดยรวม	3.20	0.19	3.19	0.18	0.525	0.730

จากตาราง 9 พบว่า ประชาชนเพศชายและเพศหญิง มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 10

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	อายุ								F	p
	18-30 ปี		31-40 ปี		41-50 ปี		51-60 ปี			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ	3.13	0.30	3.20	0.27	3.20	0.29	3.25	0.31	1.284	0.280
2. ด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน	3.21	0.30	3.20	0.37	3.18	0.36	3.21	0.37	0.145	0.933

ตาราง 10 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	อายุ								F	p
	18-30 ปี		31-40 ปี		41-50 ปี		51-60 ปี			
	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD		
3. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการรับผลประโยชน์	3.16	0.37	3.23	0.30	3.23	0.28	3.16	0.33	1.487	0.218
4. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการประเมินผล	3.20	0.32	3.16	0.31	3.19	0.31	3.13	0.35	0.623	0.601
โดยรวม	3.18	0.20	3.20	0.18	3.20	0.18	3.19	0.20	0.162	0.922

จากตาราง 10 พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 11

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	ระดับการศึกษา						F	p
	ต่ำกว่า มัธยมศึกษา		มัธยมศึกษา/ ปวช./ปวท./ ปวส.					
			ปริญญาตรี หรือสูงกว่า ปริญญาตรี					
			$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.25	0.31	3.19	0.28	3.16	0.24	2.748	0.65
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.22	0.37	3.18	0.34	3.20	0.38	0.443	0.643
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.20	0.29	3.22	0.31	3.20	0.33	0.163	0.850
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.16	0.32	3.17	0.32	3.18	0.31	0.158	0.854
โดยรวม	3.21	0.19	3.19	0.18	3.19	0.20	0.418	0.659

จากตาราง 11 พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 12

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพการสมรส

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	สถานภาพการสมรส						F	p
	โสด		แต่งงาน		หม้าย/ หย่าร้าง			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.19	0.29	3.20	0.29	3.35	0.26	2.371	0.095
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.14	0.40	3.20	0.35	3.33	0.30	2.307	0.101
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.19	0.31	3.21	0.30	3.24	0.30	0.228	0.796
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.16	0.30	3.17	0.33	3.22	0.21	0.280	0.756
โดยรวม	3.17	0.19	3.20	0.18	3.29	0.16	2.813	0.061

จากตาราง 12 พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 13

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	จำนวนสมาชิกในครอบครัว						F	p
	1-3 คน		4-6 คน		7 คนขึ้นไป			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.18	0.28	3.21	0.29	3.25	0.30	0.917	0.401
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.20	0.34	3.19	0.37	3.20	0.37	0.007	0.993
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.19	0.31	3.24	0.28	3.17	0.34	1.344	0.262
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.15	0.32	3.17	0.30	3.19	0.37	0.353	0.703
โดยรวม	3.18	0.17	3.20	0.18	3.20	0.24	0.509	0.602

จากตาราง 13 พบว่า ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 14

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอาชีพ

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	อาชีพ						F	p
	รับราชการ/ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ และค้าขาย/ นักธุรกิจ		เกษตรกร		รับจ้าง ทั่วไป			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.17	0.29	3.22	0.28	3.16	0.37	0.711	0.492
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.17	0.30	3.20	0.37	3.19	0.35	0.176	0.839

ตาราง 14 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	อาชีพ						F	p
	รับราชการ/ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ และค้าขาย/ นักธุรกิจ				รับจ้าง ทั่วไป			
	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD		
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.18	0.28	3.21	0.31	3.24	0.26	0.292	0.747
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.19	0.32	3.17	0.32	3.14	0.21	0.250	0.779
โดยรวม	3.18	0.17	3.20	0.19	3.18	0.17	0.308	0.735

จากตาราง 14 พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 15

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามรายได้

(*n* = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	รายได้/เดือน				<i>t</i>	<i>p</i>
	ต่ำกว่า 5,000 บาท/		ระหว่าง 5,000-10,000 บาท			
	$\bar{X}$	<i>SD</i>	$\bar{X}$	<i>SD</i>		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.22	0.28	3.19	0.29	1.152	0.880
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.23	0.35	3.15	0.37	2.067	0.172
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.21	0.29	3.22	0.32	0.328	0.359
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.19	0.33	3.14	0.31	1.320	0.074
โดยรวม	3.21	0.18	3.18	0.19	1.884	0.185

จากตาราง 15 พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 16

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

($n = 356$)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน						F	p
	1-5 ปี		5-10 ปี		10 ปี ขึ้นไป			
	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.27	0.27	3.22	0.31	3.20	0.28	0.936	0.393
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.27	0.26	3.17	0.37	3.20	0.37	0.791	0.454
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.16	0.34	3.25	0.26	3.20	0.31	1.079	0.341
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.16	0.35	3.17	0.28	3.17	0.33	0.023	0.977
โดยรวม	3.22	0.18	3.20	0.18	3.19	0.19	0.315	0.730

จากตาราง 16 พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 17

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามการเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน								F	p
	กลุ่มเกษตรกร		อาสาสมัคร		กลุ่มทอผ้า (ผ้าไหม, ผ้า ฝ้าย)		กลุ่มเลี้ยงปลา, เพาะเห็ด			
			สาธารณสุข (อสม.)							
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการตัดสินใจ	3.17	0.28	3.25	0.34	3.20	0.26	3.23	0.24	1.443	0.230
2. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการดำเนินงาน	3.18	0.34	3.17	0.39	3.19	0.40	3.29	0.33	1.688	0.169
3. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการรับผลประโยชน์	3.21	0.29	3.24	0.29	3.15	0.35	3.22	0.32	1.131	0.337
4. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการประเมินผล	3.16	0.33	3.22	0.29	3.09	0.36	3.18	0.29	1.656	0.176
โดยรวม	3.18	0.18	3.22	0.19	3.16	0.20	3.23	0.17	2.179	0.090

จากตาราง 17 พบว่า ประชาชนที่มีการเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 18

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก

($n = 356$)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก								F	p
	ประธาน		รองประธาน		ที่ปรึกษา		เลขานุการ หรือผู้ถูก			
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการตัดสินใจ	3.21	0.27	3.18	0.29	3.24	0.28	3.18	0.31	1.106	0.347
2. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการดำเนินงาน	3.19	0.38	3.18	0.36	3.24	0.34	3.17	0.39	0.801	0.494
3. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการรับผลประโยชน์	3.22	0.29	3.20	0.32	3.22	0.28	3.21	0.31	0.108	0.955
4. ด้านการมีส่วนร่วม										
ในการประเมินผล	3.21	0.29	3.19	0.32	3.15	0.34	3.12	0.30	1.072	0.361
โดยรวม	3.21	0.16	3.19	0.18	3.21	0.19	3.17	0.21	0.970	0.407

จากตาราง 18 พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ตาราง 19

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามการได้รับข่าวสารจากแหล่งใด บ่อยครั้งที่สุด

(n = 356)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน	การได้รับข่าวสารจากแหล่งใด บ่อยครั้งที่ที่สุด						F	p
	หอกระจาย ข่าวใน หมู่บ้าน	วิทยุ/โทรทัศน์/ หนังสือพิมพ์ หรือเอกสาร อื่นๆ				ผู้นำชุมชน/ เจ้าหน้าที่		
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD			
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.19	0.27	3.22	0.33	3.23	0.29	0.751	0.473
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.19	0.35	3.15	0.42	3.25	0.35	1.381	0.253
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.22	0.32	3.21	0.27	3.18	0.28	0.800	0.450
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.16	0.33	3.22	0.26	3.14	0.32	0.982	0.376
โดยรวม	3.19	0.19	3.20	0.19	3.20	0.17	0.102	0.903

จากตาราง 19 พบว่า ประชาชนที่มีการได้รับข่าวสารจากแหล่งใด บ่อยครั้งที่สุด
ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก และการได้รับข่าวสาร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีอายุ 18-60 ปี จำนวน 356 คน การเลือกตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้สูตร Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (Cronbach's alfa coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95 ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ และรายได้ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าสถิติที (t test) สำหรับอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การเข้ากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก และการได้รับข่าวสาร วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 67.98 มีอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 39.32 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช./ปวท./ปวส. ร้อยละ 2.70 มีสถานภาพการสมรส แต่งงานแล้ว ร้อยละ 71.07 และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน ร้อยละ 48.31
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 81.74 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน ร้อยละ 54.49 มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน 10 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 66.86 เข้าร่วมกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 43.26 มีสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกโดยเป็นรองประธาน ร้อยละ 5.11 และได้รับข่าวสารจากหอกระจายข่าวในหมู่บ้านบ่อยครั้งที่สุด ร้อยละ 58.43
3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และด้านที่คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เมื่อพิจารณารายข้อในแต่ละด้าน พบว่า
 - 3.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่าในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมเสนอความคิดเห็นในกิจกรรม/โครงการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ
 - 3.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมสละแรงงาน ปฏิบัติงาน เพื่อช่วยในการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เช่น ประชาชนได้รับการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพโดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้รับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพบว่า ในภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมในการนำเสนอข้อบกพร่องจากการดำเนินงานมาเสนอต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขและปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการครั้งต่อไป และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ

4. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า

4.1 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกับสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครอบครัว ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันทางสถิติ

4.2 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชนสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกและการได้รับข่าวสารจากแหล่งต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันทางสถิติ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ในระดับปานกลาง คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนไม่รู้ถึงสิ่งที่จะได้รับ หรือผลประโยชน์ในการเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ประชาชนหรือชุมชนยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม/โครงการเท่าที่ควรจะได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกฤษณา วงษาสันต์ (2542, หน้า 42) ได้กล่าวว่า เมื่อประชาชนมีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการแล้วประชาชนก็ต้องกำหนดการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาาร่วมกันของบุคคลในชุมชน เพื่อจะทำให้คนในชุมชนนั้น ๆ รับรู้ร่วมกันว่าตัวเขาจะได้รับผลประโยชน์อะไรจากการสร้างกิจกรรมดังกล่าว และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2541, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมคิด ร่วมปฏิบัติการ และร่วมรับผิดชอบ ในทุก ๆ เรื่อง ทุกขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมการประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสริมพงษ์ อยู่โต (2551) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ด้านการรับผลประโยชน์

สำหรับด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับปานกลาง คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการติดตามประเมินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เป็นกิจกรรมที่ต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ และต้องใช้เวลาในการดำเนินการ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

จึงไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าร่วมดำเนินการมากนัก จึงส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัทธี พงษ์ศิริ (2541) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการจัดหางาน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป และสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน (2555, หน้า 17-21) ที่อธิบายถึงหลักการพัฒนาชุมชน เรื่องการติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่กำลังดำเนินการตามโครงการ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วถึง ที่เป็นการติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำเพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค เพื่อนำผลการปฏิบัติงานกิจกรรม/โครงการไปเผยแพร่ ดังนั้นจึงควรแนะนำให้ผู้นำท้องถิ่นหรือประชาชนที่เกี่ยวข้อง ติดตามและรายงานผลด้วยตนเอง เช่น รายงานด้วยวาจา หรือรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนวัฒน์ คำภีลานนท์ (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อในแต่ละด้าน พบว่า

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับปานกลาง ได้แก่ ร่วมเสนอความคิดเห็นในกิจกรรม/โครงการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการยังไม่ทราบถึงปัญหาหรือความต้องการของตัวเอง และชุมชน จึงเป็นเหตุผลทำให้ประชาชนไม่กล้าที่จะเสนอความคิดเห็น ในการเข้ามามีบทบาทร่วมตัดสินใจในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เท่าที่ควรจึงส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน (2555, หน้า 21) อธิบายว่า การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต

การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูล ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างพัฒนาการ กับชาวบ้านแล้วก็จะเป็นการยากที่จะได้รู้และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน การสร้างความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนมรักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนนิยม มัลลิกะมาลย์ (2545, หน้า 57) ได้กล่าวว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การร่วมคิด ร่วมแสดง ความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะ ร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการ หรือกิจกรรมนั้น เพื่อให้หน่วยงานเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม หรือหน่วยงานที่มีผู้มี อำนาจตัดสินใจ นำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไปนอกจากนี้สอดคล้องกับผลการศึกษา ของ ธนวัฒน์ คำภีลานนท์ (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนใน การพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับปานกลาง ได้แก่ ร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลนาโพธิ์ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ ไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมทำให้ไม่ค่อยเข้าใจการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับ ความสำคัญของกิจกรรม/โครงการมากนักจึงมีผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการอยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน (2555, หน้า 17-21) ได้อธิบายถึงหลักการพัฒนาชุมชน ไว้ว่า ขั้นตอนการวางแผนกิจกรรม/ โครงการเป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการเป็นการนำเอาปัญหา ที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุแนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ จิตความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธี ที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน

การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับแนวคิดของสมยศ ท่งหว้า(2534, หน้า 220) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ขั้นตอนนี้จะรวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับก่อนหลังโดยมีนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นกระจกเงาคอยสะท้อนภาพหรือคอยซักถามกระตุ้นให้ประชาชนได้พิจารณาสภาพรอบตัวและปัญหาต่าง ๆ และให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองอีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของChapin (1997, p. 317) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ(1) การริเริ่มตัดสินใจดำเนินการ(2) การมีอิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินงานหรือออกเสียงคัดค้าน และ (3) ตัดสินใจปฏิบัติการในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติไม่ว่าจะเรื่องของการจัดระบบการทำงาน วิธีการทำงาน ใครเป็นผู้กระทำและทำอย่างไร และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นกระบวนการที่ใช้เหตุผลในการพิจารณาวิเคราะห์ และหาทางเลือกเพื่อนำไปสู่ขั้นของการปฏิบัติที่ดีที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดการตัดสินใจ จึงต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการอย่างรอบคอบ เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมสละแรงงาน ปฏิบัติงาน เพื่อช่วยในการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่เข้าร่วมโดยการสละแรงงานในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยในการดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ แต่มีเวลาในร่วมกิจกรรม/โครงการน้อย เพราะประชาชนส่วนใหญ่ต้องทำงานในไร่นาให้เสร็จสิ้นเสียก่อน จึงสามารถเข้าร่วมได้ ทำให้ผลการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม (2550, หน้า 8) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงานแม้ว่าชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่ก็มีแรงงานของตนที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ ส่วนการร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน ควรให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้

ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิดสอดคล้องกับแนวคิดของ สมยศ หุ่หว้า (2534, หน้า 220) ที่กล่าวถึงขั้นตอนในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงาน คือ ทรัพยากรและการปฏิบัติงาน เช่น การบริจาคทรัพย์ และการใช้แรงงาน

สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับปานกลาง ได้แก่ ร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่เข้ามามีบทบาทในการร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ มีเพียงส่วนน้อย เนื่องจากการร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการเป็นขั้นตอนที่ต้องเวลาเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรม/โครงการ จึงส่งผลให้มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม (2550, หน้า 8) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมยศ หุ่หว้า (2534, หน้า 220) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจะให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีการใด

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เช่น ประชาชนได้รับการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าไร ยิ่งแสดงว่า ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางก็แสดงว่า ประชาชนยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เช่น การได้รับการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นไม่มากเท่าที่ควรจึงส่งผลให้มีส่วนร่วมอยู่ใน

ระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร (2532, หน้า 362) ได้กล่าวว่า หลักสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้การศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษาอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยุพาพร รูปงาม (2545) สรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล การแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้อง และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีดังนี้ การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมหรือโครงการที่จัดทำขึ้น จะทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้บรรลุจุดหมาย และผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ งานวิจัยของ ไพรัช ดันอุด (2552) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแมร์จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนให้การสนับสนุน ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง คือ ปัญหาได้รับการแก้ไขที่ตรงจุด ชุมชนสามารถทำแผนพัฒนาชุมชนด้วยชุมชนเองได้

สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับปานกลาง ได้แก่ ได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพโดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้รับอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพโดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และอาจไม่ได้รับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพเท่าที่ควรจึงส่งผลให้ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิทยากร เชิงกุล (2527, หน้า 17-18) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงควร หมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่

ของประชาชนมีความสุขความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับที่ได้รับ ปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้วประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจ การพัฒนาทางด้านการศึกษา และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัทรี พงษ์ศิริ (2541) สรุปว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัวก็ได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Chapin (1997, p. 317) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2543, หน้า 1-3) ได้อธิบายว่า ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีต้นทุน ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมต้องจ่าย ต้นทุนเหล่านี้อาจเป็นเรื่องของค่าเดินทางและเวลา ทำให้เสียโอกาสในการทำกิจกรรมที่สร้างรายได้หรือกิจกรรมในครัวเรือน ดังนั้นการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใดของโครงการ แผนงาน หรือนโยบาย ประชาชนย่อมคาดหวังว่าการเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ตนเองหรือครอบครัวได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทั้งในเรื่องของการเพิ่มขึ้นของรายได้หรือการมีอาชีพที่มั่นคง

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ร่วมในการนำเสนอข้อบกพร่องจากการดำเนินงานมาเสนอต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขและปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการครั้งต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวก็หันมาปลูกยาพันธุ์เตอร์กิสต์ และออกไปทำงานอาชีพรับจ้าง จึงไม่มีเวลาเข้าร่วมในการนำเสนอข้อบกพร่องจากการดำเนินงานต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่เสนอแนะมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการจึงส่งผลให้มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Chapin (1997, p. 317) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในงานในการให้ข้อมูล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเสนอผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการเสนอแนวคิดในการปรับปรุงและแก้ไขงานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับผล

การศึกษาของทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปว่า การประเมินผลจะสามารถช่วยให้ประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของแผนงานและโครงการที่นำเสนอ เพื่อนำสิ่งที่เรียนรู้ต่าง ๆ ไปประยุกต์สำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับแผนงานที่กำลังดำเนินอยู่หรือการดำเนินงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตส่วนการประเมินผลงานเพื่อพิจารณาความสำเร็จของกิจกรรมต่าง ๆ ว่าตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อสามารถทบทวนถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ต่อไป

สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ในระดับปานกลาง ได้แก่ ร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ นั้น ต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ บางโครงการต้องใช้เวลานานในการดำเนินการ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จึงไม่ค่อยมีเวลาในการร่วมประเมินผลการดำเนินการมากนัก จึงส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมประเมินผลการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) ได้กล่าวถึงลักษณะที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนากิจกรรม/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมยศ พุ่มหว่า (2534, หน้า 220-222) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลทำให้รู้ว่าการดำเนินการผ่านไป แล้วนั้น ได้ผลดีหรือได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร ช่วยให้บุคคลที่ร่วมในกลุ่มกิจกรรมรู้จักค้นหาข้อบกพร่องของการทำงาน สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องและอุปสรรคได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน (2555) ได้อธิบายถึงการติดตามและประเมินผลว่า เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่กำลังดำเนินการตามโครงการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหา และอุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วทั้งที่ กลวิธีที่สำคัญคือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามข้อมูลทั่วไป และข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า

2.1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 68.98 เป็นเพศชายที่เหลือเป็นเพศหญิง ซึ่งอาจไม่มีเวลาในการเข้าร่วมเพราะมีภารกิจ เช่น เป็นแม่บ้านหรือทำงาน อาชีพเสริม เพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว แต่เนื่องจากกิจกรรม/โครงการในการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งหญิงและชายเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น เพศจึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ประชาชนที่มีเพศต่างกัน จึงมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิชาย รัตนคิดถน ภูเก็ด(2543, หน้า 12) ได้กล่าวว่าฐานคติที่เป็นความเชื่อพื้นฐานในเรื่องที่เกี่ยวข้องสำหรับการมีส่วนร่วม กิจกรรม/โครงการคือ การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องความเสมอภาคของบุคคล ดังนั้นประชาชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด เพศใด วัยใด คนจน คนชรา หรือผู้พิการเป็นชนส่วนน้อยหรืออื่น ๆ ก็ตามจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ที่เข้าร่วมอื่น ๆ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของณัชรรัตน์ ขยัก (2550) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลปอง อำเภอปอง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า เพศของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

2.2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในตำบลนาโพธิ์ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยของการทำงาน จึงมีความพร้อมเรื่องเวลาและมีความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามบทบาทที่ตนเองรับรู้ อีกทั้งกิจกรรม/โครงการ ส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมโดยไม่จำกัดอายุ ดังนั้น ประชาชนที่มีอายุต่างกัน จึงมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของประภาพร เปาริบุตร (2548) ศึกษาเรื่อง

การมีส่วนร่วมพัฒนาประชาคมของประชาชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมืองพิจิตร
ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

2.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในตำบลนาโพธิ์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.70 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช./ปวท./ปวส. ซึ่งมีระดับการศึกษาไม่แตกต่างกันมาก เมื่อมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนก็จะนำความรู้ความสามารถที่ตนเองมีมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างเต็มที่ อีกทั้งกิจกรรม/โครงการส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้ผู้มีการศึกษาทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังนั้นระดับการศึกษาของประชาชนจึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอารดา พุ่มหิรัญ (2551) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่ม และชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่มและชุมชนสมหวัง ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในตำบลนาโพธิ์ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว จึงมองเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่อครอบครัว อีกทั้งกิจกรรม/โครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ไม่จำกัดเรื่องสถานภาพการสมรส ผู้ที่สมรสแล้วหรือโสดก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าได้เหมือน ๆ กัน ดังนั้นสถานภาพการสมรสของประชาชนจึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน จึงมี

ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สาวิตรี ทองยิ้ม (2550) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบลหนองประจักษ์ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพการสมรสของคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกันทางสถิติ

2.5 ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนตำบลนาโพธิ์ ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน ไม่ต้องใช้เวลาในการดูแลครอบครัวมากนัก จึงหันมาเข้าร่วมโครงการมากขึ้น การที่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวนมากหรือน้อยต่างก็มีจิตสำนึกดีต่อการพัฒนาชุมชนที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเอง ดังนั้น จำนวนสมาชิกในครอบครัวจึงไม่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Reeder (1978, p. 39) ได้กล่าวว่า บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน กิจกรรมนั้นมีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน กิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน

2.6 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในตำบลนาโพธิ์ ส่วนใหญ่ร้อยละ 81.70 มีอาชีพเกษตรกร ถึงแม้จะมีอาชีพอื่นที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อย ซึ่งประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรมักอาศัยในชุมชนที่มีบริบททางสังคม และวัฒนธรรมเดียวกัน ดังนั้น อาชีพของประชาชนจึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนประชาชนที่มีอาชีพ

ต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุทธิพงษ์ หนูเนตร (2550) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริมพงษ์ อยู่โต (2551) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนตำบลบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน

2.7 ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนตำบลนาโพธิ์ถึงแม้จะมีรายได้แตกต่างกันแต่ก็ไม่มากนัก ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.49 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน จึงมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เพราะเห็นว่ามีประโยชน์โดยเฉพาะอาจทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งกิจกรรม/โครงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องรายได้ ดังนั้น รายได้ของประชาชน จึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณิชยา เกษจำรัส (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

2.8 ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนตำบลนาโพธิ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 6.86 มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน 10 ปีขึ้นไป ซึ่งนับว่ามีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนนานพอสมควร

มีเพียงบางกลุ่มที่มีการโยกย้ายมาจากที่อื่น และลักษณะการย้ายเข้าย้ายออกจะเป็นในรูปของเครือข่ายอีกทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานย่อมมองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนของตนเองมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมหรือดีกว่าชุมชนอื่น จึงชักชวนผู้ที่มีระยะเวลาในชุมชนน้อยกว่ามาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ดังนั้นระยะเวลาของการอาศัยอยู่ในชุมชนจึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เสริมพงษ์ อยู่โต (2551) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน*

2.9 ประชาชนที่มีการเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในตำบลนาโพธิ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 43.26 เข้าร่วมกลุ่มเกษตรกร ถึงแม้จะมีกลุ่มอื่นที่เข้าร่วมแต่ก็มีจำนวนไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากทุกคนที่เข้าร่วมต่างก็มีความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนว่าเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่จะต้องร่วมกันพัฒนาให้ชุมชนเจริญก้าวหน้าจะเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่เป็นสมาชิกก็ตาม ต่างก็ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเหมือนกัน ดังนั้น การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนของประชาชน จึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ประชาชนที่มีการเข้าร่วมกลุ่มต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฏฐรัตน์ ขยัก (2550) ศึกษาเรื่อง *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลปอง อำเภอปอง จังหวัดพะเยา* ผลการศึกษาพบว่า ตำแหน่งทางสังคมหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มของประชาชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

2.10 ประชาชนที่มีสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในตำบลนาโพธิ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 35.11 เป็นรองประธาน รองลงมา คือ เป็นที่ปรึกษา ร้อยละ 32.30 มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นสมาชิกในตำแหน่งอื่น ๆ แต่จะอยู่ในตำแหน่งใดก็ตามต่างก็เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่จะต้องร่วมกันพัฒนา ดังนั้นสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก จึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนประชาชนที่มีสถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ธนาวิทย์ กางการ (2546) ศึกษาพบว่า *การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ* ผลการศึกษาพบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ กรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเขตเทศบาล และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฏฐรัตน์ ขัยัก (2550) ศึกษาเรื่อง *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลปอง อำเภอมือง จังหวัดพะเยา* ผลการศึกษาพบว่า ตำแหน่งทางสังคมหรือการเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

2.11 ประชาชนที่ได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวสารต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนตำบลนาโพธิ์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.43 ได้รับข่าวสารจากหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน ส่วนแหล่งอื่น ๆ ได้รับเพียงส่วนน้อย เนื่องจากในชุมชนตำบลนาโพธิ์ จะมีหอกระจายข่าวที่สามารถเข้าถึงทุกบ้าน อีกทั้งการได้รับรู้ข่าวสารไม่ว่าจากแหล่งใดก็ตาม เช่น หอกระจายข่าว วิทยุ/โทรทัศน์

ผู้นำชุมชน/เจ้าหน้าที่ หนังสือพิมพ์ หรือเอกสารอื่น ๆ ต่างก็มุ่งหวังที่จะพัฒนาแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพื่อสนองความต้องการของชุมชน ดังนั้น การได้รับข่าวสารจากแหล่งใดก็ตามของประชาชน จึงไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ประชาชนที่ได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวสาร ต่างกัน จึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทิพากร จันอ่อน (2554) สรุปว่า การติดต่อสื่อสารคือ กระบวนการในการส่งข้อมูลจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่อีกฝ่ายต้องการให้ผู้รับได้รับข่าวสารนั้น ๆ ซึ่งการติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยในการส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ และสามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนาวิทย์ กางการ (2546) ศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเขตเทศบาล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

1.1 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ

1.2 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมรับฟังการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับกิจกรรม/โครงการ

1.3 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมประชุมในกิจกรรม/โครงการ

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

2.1 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมในการพิจารณาเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ

2.2 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมในการประสานงานขอความร่วมมือกับประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2.3 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการ

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

3.1 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพ โดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้รับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ

3.2 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการได้รับสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการอื่น ๆ จากการร่วมกิจกรรมโครงการ เช่น ค่าตอบแทน หรือของรางวัล

3.3 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เพิ่มมากยิ่งขึ้น ควรส่งเสริมแรงบวกหรือสร้างทัศนคติที่ดีให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของการเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะการเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนจากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

4.1 ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ

4.2 การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล
เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับปรุง แก้ไข พัฒนาให้
กิจกรรม/โครงการ ประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพประสิทธิผลแก่ชุมชนมากที่สุด

4.3 การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล
เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการร่วมติดตามการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดในกิจกรรม/
โครงการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาความต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ให้ตรงกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด
2. ควรศึกษารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยจะต้องจัดกระทำให้ประชาชน
เข้าไปมีส่วนร่วมทุกกระบวนการเพื่อให้ชุมชนและหน่วยงานของรัฐ มีโอกาสเรียนรู้
กระบวนการมีส่วนร่วมไปด้วย
3. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ การพัฒนาชุมชน
อื่น ๆ หรือพื้นที่ทางภาคเหนือ

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนกนาถ ชูพยัคฆ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูษิษย์ สว่างสุข

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. อาจารย์ ดร. กนกวรรณ ทองคำสิง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

4. ดร. นิรัตน์ เพชรรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณกมล ปุณฺยเขตต์ทิกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ภาคผนวก ข

ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน

การหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Item Objective Congruence--IOC index)

การหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Item Objective Congruence--IOC index) รายละเอียดดังข้อมูลที่ปรากฏ (ดูตาราง 20)

ตาราง 20

ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ แบบรายข้อ

รายการ	ผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	IOC
	1	2	3	4	5		
1. ท่านร่วมประชุมในกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	0	1	4	0.8
2. ท่านร่วมเสนอความคิดเห็นในกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	0	1	4	0.8
3. ท่านร่วมคัดเลือกกิจกรรม/โครงการ							
ตามความต้องการของชุมชน	1	1	1	0	1	4	0.8
4. ท่านร่วมวางแผนกิจกรรม/โครงการ							
ตามความต้องการของชุมชน	1	1	1	0	1	4	0.8
5. ท่านร่วมศึกษาข้อมูลและวิธีดำเนินงาน							
ก่อนตัดสินใจดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	0	1	4	0.8
6. ท่านร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์							
และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	0	1	4	0.8
7. ท่านร่วมรับฟังการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ							
กิจกรรม/โครงการ	1	1	1	0	1	4	0.8
8. ท่านร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงาน							
ในกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	1	1	5	1.0

ตาราง 20 (ต่อ)

รายการ	ผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	IOC
	1	2	3	4	5		
9. ท่านร่วมดำเนินงานตามแผนหรือนโยบาย							
ในกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	0	1	4	0.8
10. ท่านร่วมในการแก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยน							
วิธีการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ							
ให้เหมาะสมกับชุมชน	1	1	1	1	1	5	1.0
11. ท่านร่วมในการประสานงานขอความร่วมมือ							
กับประชาชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	1	1	1	0	1	4	0.8
12. ท่านร่วมให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ							
ในการดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ							
ให้เหมาะสมกับชุมชน	1	1	1	1	1	5	1.0
13. ท่านร่วมสละแรงงาน ปฏิบัติงาน เพื่อช่วย							
ในการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	1	1	5	1.0
14. ท่านร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร							
ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการ	1	1	1	1	1	5	1.0
15. ท่านมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์							
ให้แก่ชุมชนจากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	1	1	5	1.0
16. ท่านมีความรู้ ความเข้าใจ ในขั้นตอน							
การดำเนินงานจากการร่วมกิจกรรม/โครงการ							
มากขึ้น และสามารถนำมาปรับใช้							
ในชีวิตประจำวันได้	1	1	1	1	1	5	1.0
17. ท่านได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริม							
และฝึกอบรมอาชีพโดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้							
รับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ	1	1	1	0	1	4	0.8

ตาราง 20 (ต่อ)

รายการ	ผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	IOC
	1	2	3	4	5		
18. ท่านได้รับสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการอื่น ๆ จากการร่วมกิจกรรม/โครงการ เช่น ค่าตอบแทน หรือของรางวัล	1	1	1	0	1	4	0.8
19. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ท่านได้รับ ผลประโยชน์ จากโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น	1	1	1	0	1	4	0.8
20. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนดีขึ้น เช่น การทำมาหากิน การประกอบอาชีพและชีวิต ความเป็นอยู่ดีขึ้น	1	1	1	0	1	4	0.8
21. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ชุมชน มีความเข้มแข็ง เช่น ประชาชนได้รับการเรียนรู้ ในเรื่องการจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น	1	1	0	1	1	4	0.8
22. ท่านร่วมติดตามการดำเนินงานตั้งแต่เริ่ม จนถึงสิ้นสุดในกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	1	1	5	1.0
23. ท่านร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/ โครงการ	1	1	1	1	1	5	1.0
24. ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการ สรุปผล ประเมินผล การดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	1	1	5	1.0
25. ท่านร่วมรับทราบผลสรุปเมื่อกิจกรรม/ โครงการดำเนินการเสร็จสิ้นลงอย่างถูกต้อง	1	1	1	1	1	5	1.0

ตาราง 20 (ต่อ)

รายการ	ผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	IOC
	1	2	3	4	5		
26. ท่านร่วมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการ							
เพื่อทบทวนผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ	1	1	1	0	1	4	0.8
27. ท่านร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับปรุง							
แก้ไขพัฒนา ให้กิจกรรม/โครงการ							
ประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพประสิทธิผล							
แก่ชุมชนมากที่สุด	1	1	1	1	1	5	1.0
28. ท่านร่วมในการนำเสนอข้อบกพร่อง							
จากการดำเนินงานมาเสนอต่อเจ้าหน้าที่							
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขและปรับใช้ในการดำเนิน							
กิจกรรม/โครงการครั้งต่อไป	1	1	1	1	1	5	1.0

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง:

1. แบบสอบถามนี้ใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้นจะไม่มีผลต่อผู้กรอกแบบสอบถาม
2. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านสถานะภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจำนวน 4 ด้าน

ให้ท่านใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างทางขวามือตามความเป็นจริงเพียงช่องเดียว
ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากทุกท่าน และขอขอบคุณที่ให้
ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นางสาวจิราภรณ์ มณี

นักศึกษาปริญญาโท สาขาเกษตรศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตอนที่ 1: สถานะภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม**1. เพศ**

- ☐ 1. ชาย
- ☐ 2. หญิง

2. อายุ

- ☐ 1. ระหว่าง 18-30 ปี
- ☐ 2. ระหว่าง 31-40 ปี
- ☐ 3. ระหว่าง 41-50 ปี
- ☐ 4. ระหว่าง 51-60 ปี

3. ระดับการศึกษา

- ☐ 1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา
- ☐ 2. มัธยมศึกษา/ปวช./ปวท./ปวส.
- ☐ 3.ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี

4. สถานภาพการสมรส

- ☐ 1. โสด
- ☐ 2. แต่งงานแล้ว
- ☐ 3. หม้าย/หย่าร้าง

5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

- ☐ 1. 1-3 คน
- ☐ 2. 4-6 คน
- ☐ 3. 7 คนขึ้นไป

ตอนที่ 2: ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

1. อาชีพ

☐ 1. รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	☐ 2. ค้าขาย นักธุรกิจ
☐ 3. เกษตรกร	☐ 4. รับจ้างทั่วไป
☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	

2. รายได้

- ☐ 1. รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน
- ☐ 2. รายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท/เดือน
- ☐ 3. รายได้มากกว่า 10,000 บาท/เดือน

3. ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

☐ 1. 1-5 ปี	☐ 2. 5-10 ปี
☐ 3. 10 ปีขึ้นไป	

4. การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

- ☐ 1. กลุ่มเกษตรกร
- ☐ 2. อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
- ☐ 3. กลุ่มทอผ้า (ผ้าไหม, ผ้าฝ้าย)
- ☐ 4. กลุ่มเลี้ยงปลา, เพาะเห็ด
- ☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

5. สถานภาพในกลุ่มนอกเหนือจากการเป็นสมาชิก

☐ 1. ประธาน	☐ 2. รองประธาน
☐ 3. ที่ปรึกษา	☐ 4. เลขานุการ, เฝ้าบัญชี
☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ)	

6. การได้รับข่าวสารจากแหล่งใด บ่อยครั้งที่สุด

- ☐ 1. หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน
- ☐ 2. วิทยุ/โทรทัศน์
- ☐ 3. ผู้นำชุมชน/เจ้าหน้าที่
- ☐ 4. หนังสือพิมพ์ หรือเอกสารอื่น ๆ

ตอนที่ 3: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจำนวน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในรอบ 1 ปี

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านร่วมประชุมในกิจกรรม/โครงการ					
2. ท่านร่วมเสนอความคิดเห็นในกิจกรรม/โครงการ					
3. ท่านร่วมคัดเลือกกิจกรรม/โครงการ ตามความต้องการของชุมชน					
4. ท่านร่วมวางแผนกิจกรรม/โครงการ ตามความต้องการของชุมชน					
5. ท่านร่วมศึกษาข้อมูลและวิธีดำเนินงานก่อนตัดสินใจดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ					
6. ท่านร่วมกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ					
7. ท่านร่วมรับฟังการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับกิจกรรมโครงการ					

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในรอบ 1 ปี

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านร่วมพิจารณาเตรียมการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ					
2. ท่านร่วมดำเนินงานตามแผนหรือนโยบายในกิจกรรม/โครงการ					
3. ท่านร่วมในการแก้ไขปัญหาและปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการให้เหมาะสมกับชุมชน					
4. ท่านร่วมในการประสานงานขอความร่วมมือกับประชาชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง					
5. ท่านร่วมให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามกิจกรรม/โครงการ ให้เหมาะสมกับชุมชน					
6. ท่านร่วมสละแรงงาน ปฏิบัติงาน เพื่อช่วยในการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ					
7. ท่านร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการ					

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในรอบ 1 ปี

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนจากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ					
2. ท่านมีความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินงานจากการร่วมกิจกรรม/โครงการมากขึ้น และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้					
3. ท่านได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมและฝึกอบรมอาชีพโดยมีรายได้เพิ่มขึ้น และได้รับอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ					
4. ท่านได้รับสิทธิประโยชน์หรือสวัสดิการอื่น ๆ จากการร่วมกิจกรรม/โครงการ เช่น ค่าตอบแทน หรือของรางวัล					
5. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ท่านได้รับผลประโยชน์ จากโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น					
6. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนดีขึ้น เช่น การทำมาหากิน การประกอบอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น					
7. จากการร่วมในกิจกรรม/โครงการ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เช่น ประชาชนได้รับการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น					

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในรอบ 1 ปี

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านร่วมติดตามการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุด ในกิจกรรม/โครงการ					
2. ท่านร่วมประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ					
3. ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการ สรุปผล ประเมินผล การดำเนินงานในกิจกรรม/โครงการ					
4. ท่านร่วมรับทราบผลสรุปเมื่อกิจกรรม/โครงการ ดำเนินการเสร็จสิ้นลงอย่างถูกต้อง					
5. ท่านร่วมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการ เพื่อทบทวน ผลการดำเนินงานกิจกรรม/โครงการ					
6. ท่านร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับปรุง แก้ไข พัฒนา ให้กิจกรรม/โครงการ ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพประสิทธิผลแก่ชุมชนมากที่สุด					
7. ท่านร่วมในการนำเสนอข้อบกพร่องจากการดำเนินงาน มาเสนอต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขและปรับใช้ ในการดำเนินกิจกรรม/โครงการครั้งต่อไป					

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงษาสันต์. (2542). *วิถีไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- กาญจนา บุญยัง, เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ และอุษณากร ทาวะรัมย์. (2552). *รายงานการวิจัยเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- โกวิท พวงงาม. (2550). *การประเมินองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี พ.ศ. 2550*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- คมสัน หุตะแพทย์. (2535). *การสื่อสารเพื่อพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สยามศิลป์-การพิมพ์.
- จิตจำนง กิติเกียรติ. (2536). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คุณพินอักษร.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2526). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.
- ชัยชนะ สุทธิวรชัย. (2536). *ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชิต นิลพานิช และกุลชน ชนาพงศธร. (2532). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน* (หน่วยที่ 8, พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราช.
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2538). *การบริหารการพัฒนาชนบท*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารการพัฒนาชนบท* (หน่วยที่ 3, พิมพ์ครั้งที่ 14). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ณัชรรัตน์ ขยัก. (2550). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหาร-
ส่วนตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณิชา เกษจำรัส. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง
จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏ-
จันทระเกษม.
- ดิเรก ฤกษ์หรรษา. (2547). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ถนอม ม่วงกล่อม. (2543). การประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์การบริหาร-
ส่วนตำบล: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคอกกระบือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร
จังหวัดสมุทรสาคร. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒน-
บริหารศาสตร์.
- ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ. (2540). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ทิพากร จันอ่อน. (2554). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มสมาชิก ตำบล-
หนองอ้อ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนวัฒน์ คำกิลานนท์. (2550). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนา
ท้องถิ่นเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์-
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ธนาวิทย์ ทางการ. (2546). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขต
เทศบาลตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์-
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- นงลักษณ์ ธรรมบำรุง. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาล
ตำบลเขี้ยวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี วิทยานิพนธ์-
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ 589 Print.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากรุงเทพมหานคร*. มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข.
- ประภาพร เปาภิบุตร. (2548). *การมีส่วนร่วมพัฒนาประชาคมของประชาชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครั้งที่ 2.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สถาบันไทยคดีศึกษา.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *รายงานวิจัยเรื่อง กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2545). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-นานมีบุ๊คส์.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2547). *แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, คณะสังคมศาสตร์.
- พัชรี พงษ์ศิริ. (2541). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการจัดหางาน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2543). เศรษฐกิจพอเพียงแนวพุทธศาสตร์วารสารพัฒนาสังคม 1, 1-12.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2544). *สำนักไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-คุรุสภาลาดพร้าว.
- ไพรัช ดันอุด. (2552). *การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองน่าอยู่: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- ยุธนา แดงนุ้ย. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาเทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละลุ จังหวัดสตูล วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนังงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2536). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- รัฐพงศ์ บุญญาวัต. (2552). รายงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- รัตนา บุญมัยยะ. (2550). กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนจากการทำงานของตนเองเป็นขั้นตอน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 19(1), 68-129.
- ราตรี พัฒนรังสรรค์. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม คณะครุศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว.
- วิชัย รูปขำดี. (2541). ทฤษฎีและตัวแบบที่ใช้วิเคราะห์การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
- วิทยากร เชิงกุล. (2527). การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย: บทวิเคราะห์กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์ฉบับแกระ.
- วิรัช ลภีรัตนกุล. (2546). การประชาสัมพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระชัย คำลั่น. (2550). การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ่วงาม อำเภอดงขลุ่ย จังหวัดอุบลราชธานีการค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศุภฤกษ์ โรจนธรรม. (2532). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงการสาธารณสุข: ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานดีเด่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สนธยา พลศรี. (2545). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สมคิด บางโม. (2548). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์.

สมยศ หุ่นหัว. (2534). *การพัฒนาชนบท*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สาวิตรี ทองยิ้ม. (2550). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบล หนองประจักษ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. (2555). *คู่มือการดำเนินงานอาสาพัฒนา รุ่นที่ 652*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย, กรมพัฒนาชุมชน.

สุทธิพงษ์ หนูเนตร. (2550). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมักรการ. (2543). *การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา: แนวความคิดและวิธีการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ.

สุมาลี สังข์ศรี. (2548). *การพัฒนาชุมชน/เมืองแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เสริมพงษ์ อยู่โต. (2551). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์. (2559). *แผนพัฒนา 3 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด*. ร้อยเอ็ด: ผู้แต่ง.
- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). *การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณ์: บทเรียนจากการวิจัยภาคสนาม*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- อภิชัย พันธเสน. (2539). *แนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- อารดา พุ่มหิรัญ. (2551). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนอิสลามคลองกุ่ม และชุมชนสมหวัง เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์-ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โอบเอื้อ ต่อสกุล. (2552). *หลักและทฤษฎีการสื่อสาร*. ค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2560, จาก <https://principlesandtheoriesofcommunication.wikispaces.com/>
- Chapin, F. S. (1997). *Social participation and social intelligence* (3rd ed.). New York: Longman.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 223.
- Kasperson, R., & Breitbart, M. (1974). *Participatiob, decentralization, and advocacy planning*. Washington, DC: Association of American Geographers.
- Reeder, W. W. (1978). *Some aspects of the information social participation of farm families in New York state*. New York: Cornell University Press.
- White, A. T. (1982). Why community participation? *Assignment Children*, 59(60), 17-34.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล นางสาวจิราภรณ์ มณี

วัน เดือน ปีเกิด 24 มกราคม 2531

สถานที่เกิด จังหวัดมหาสารคาม

วุฒิการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
(เทคโนโลยีผ้าและเครื่องแต่งกาย)

จากวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2552

สำเร็จปริญญาตรีคหกรรมศาสตรบัณฑิต(สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม)

จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ปีการศึกษา 2554

ตำแหน่งหน้าที่

การงานปัจจุบัน -